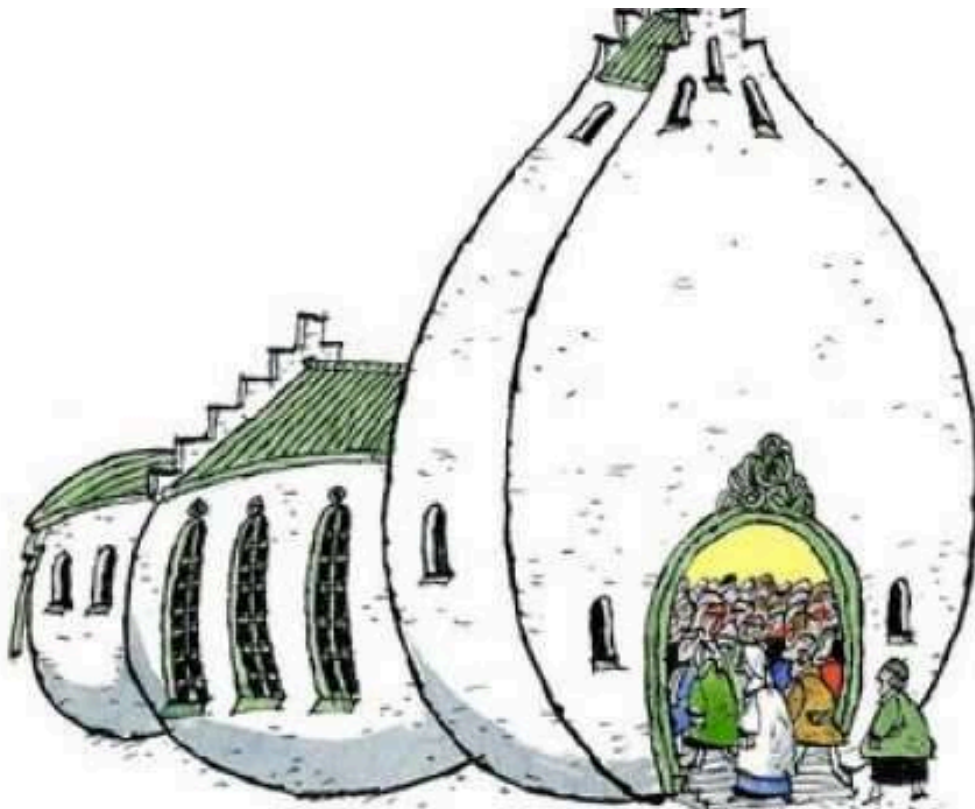

”..det kan være et sprængfarligt område”

- Et feltstudie af den danske folkekirkes rummelighed

Opgaven er udarbejdet af:

Cecilie Holm Carstensen
21031995, Sociologi og Kulturanalyse, 4. semester

Anne Trab Munk Christiansen
07021993, Sociologi og Kulturanalyse, 4. semester

Helle Gylling Jensen
07031992, Sociologi og kulturanalyse, 4. semester

Tomas Krogh Petersen
15111984, Sociologi og Kulturanalyse, 4. semester

Vejleder:

Martin Lindhardt
Center for Landdistriktsforskning
Institut for Sociologi, Miljø- og Erhvervs-
økonomi

Antal anslag: 95.919

Cecilie Holm Carstensen
Anne Trab Munk Christiansen
Helle Gylling Jensen
Tomas Krogh Petersen

Sociologi og Kulturanalyse
4. semester, gruppe 2

Afleveringsdato:
6. juni 2017

"Det erklæres herved på tro og love, at undertegnede egenhændigt og selvstændigt har udformet denne rapport. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og rapporten eller væsentlige dele af den har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng."

Cecilie Holm Carstensen

Anne Trab Munk Christiansen

Helle Gylling Jensen

Tomas Krogh Petersen

Forord

Vi har fra pensum i faget kultursociologi og -analyse anvendt teksten "Religion as a cultural system" af Clifford Geertz fra 1973 i forhold til hans begreber *moods* og *motivations* samt *model of reality* og *model for reality*, da man kan perspektivere hans religionsforståelse til vores undersøgelse.

Ud over dette, har vi primært anvendt anden litteratur i projektet, da denne anden litteratur indfangede undersøgelsen bedre. En stor del af pensummet omhandlede religiøs omvendelse eller religiøse ritualer og symboler, og ikke forskellige måder at være religiøs på. Feltarbejdet drog os ikke i retningen af et projekt om kristne konvertitter eller brugen af ritualer og symboler, da der i den evangelisk-lutherske kirke ikke er et overvæld af disse. Vi har derfor valgt at fokusere på forskellige måder at være kristen på, og litteratur som er relevant for dette.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning.....	1
2. Litteraturstudie.....	3
2.1 Historisk introduktion til feltet	3
2.2 Religionsløst samfund	4
2.3 Religiøs diversitet	5
2.3.1 Religiøs forandring.....	5
2.3.2 Religiøse typer anvendt på danske forhold	7
2.4 Kirkens brug.....	10
2.5 Definitioner af religion.....	11
3. Metode	12
3.1 Videnskabsteoretiske overvejelser.....	12
3.2 Feltet.....	12
3.2.1 Zions Kirke	13
3.2.2 Treenighedskirken	13
3.3 Data og dataindsamlingsmetoder.....	13
3.3.1 Fase 1 – Introduktion til feltet.....	15
3.3.2 Fase 2 – Deltagerobservation og samtaleinterview.....	15
3.3.3 Fase 3 – Fra forsker til frivillig.....	17
3.3.4 Fase 4 – Fotoetnografisk og semistruktureret interview	18
3.4 Databehandling.....	19
3.4.1 Præsentation af NVivo	19
3.4.2 Grounded theory.....	19
3.4.3 Kodning i NVivo	20
3.4.4 Diskussion af anvendelse af CAQDAS herunder NVivo	21
3.5 Dataanalysestrategi	21
3.6 Undersøgelsens validitet.....	22
4. Analyse	23
4.1 Den danske folkekirke.....	23
4.2 Kulturelle kristne	23
4.3 Bibelsk kristne.....	25
4.4 Forholdet til det at være kristen	27
4.5 Forklaringsmodellerne set i lyset af forskellige religionsdefinitioner	29
4.6 Andre grupperinger i den danske folkekirke.....	29

4.6 De forskellige kristnes holdninger til folkekirkens rum.....	31
4.7 Konflikt i brugen af folkekirkens rum	35
5. Konklusion og perspektivering	38
6. Litteraturliste.....	40
Bilag 1 – Evalueringer.....	43
Bilag 2 – Interviewguides	48
Bilag 3 – Screenshots af Nvivo.....	56

1. Indledning

Befolkningens opbakning til folkekirken i Danmark har gennem en længere årrække været faldende. I 1999 var 85,4% af Danmarks befolkning medlem af folkekirken. I 2017 var dette tal faldet til 75,9% (Kirkeministeriet, 2017). Kirken har dog fortsat opbakning, og selvom den procentvise andel af medlemmer af folkekirken opholdt mod den samlede befolkning har været faldende, er medlemstallet forholdsvis stabilt. Faldet i medlemsprocenten er primært forårsaget af indvandring til landet (Lodberg, 2009). Alligevel mener Lodberg, at det er relevant at forholde sig til situationen, og argumenterer for, at hvis medlemsandelen kommer under 50% af befolkningen, vil det åbne for en debat, om hvorvidt folkekirken kan fastholde sin eksistensberettigelse. Hans holdning understøttes af Viggo Mortensen, der om danskernes holdning til folkekirken siger: *"80% er medlemmer, 10% kerer sig om det og 2% går i kirke"* (Mortensen, 2005:25).

Hos folkekirken er man klar over, at man ikke på samme måde som tidligere, kan regne med opbakning fra medlemmerne, og derfor har mange kirker i de seneste 20 år opstartet en række arrangementer, der har til formål at tiltrække medlemmerne og styrke kirkens profil (Kristeligt Dagblad, 2013).

Disse arrangementer favner bredt, og indeholder alt fra babysalmesang, spaghattigudstjenester, ældrecaféer og filmaftner til sogneeftermiddage med videre. Listen er lang og tilbuddene er alsidige. Det ses således at folkekirken søger at ramme bredt. Så bredt at religiøsitet hos den enkelte deltager ikke behøver at være tilstede. Det understøtter dette citat: *"Kristendommen er den eneste religion, som man ikke behøver at være religiøs for at tilhøre"* (Mortensen, 2005:94). Om dette er tilfældet er omdiskuteret, men under alle omstændigheder har kirkens udvikling ført til en debat om hvad kirken skal indeholde, og hvem den skal være for (Kristeligt Dagblad, 2013).

Denne debat ligger til grund for problemformuleringen for dette projekt:

Hvordan er folkekirkens brugere kristne i dag og hvordan tilpasser den danske folkekirke sig til dette?

Med undersøgelsen vil vi belyse, hvilket forhold brugerne af folkekirken har til kirken som institution, og hvordan deres religion kommer til udtryk under deres brug af denne og i deres hverdag.

Undersøgelsen vil tage udgangspunkt i brugerne af de arrangementer, der tilbydes i folkekirken, og hvordan de selv definerer deres tro.

Undersøgelsens empiriindsamling er afgrænset til fem bykirker i Skads Provsti, nærmere bestemt i Esbjerg by. Det er således ud fra denne empiri, at vi vil undersøge hvordan folkekirkens brugere er kristne i dag, og det er ligeledes ud fra dette, at folkekirkens tilpasning til disse vurderes. Metodisk vil vi gå kvalitativt til værks, hvor empirien indsamles gennem deltagerobservationer og interviews.

Denne rapport vil begynde med at gennemgå eksisterende litteratur på området. Dernæst vil de forskellige måder at være kristen på blive undersøgt, og med udgangspunkt i disse, vurderes hvordan folkekirken tilpasser sig dens brugere, og hvilke udfordringer, der følger med at søge at ramme en målgruppe på over fire millioner mennesker, der spænder over en bred vifte af trosfortolkninger.

2. Litteraturstudie

Religion er et omdiskuteret emne som tiltrækker forskere fra forskellige samfundsvidenskabelige og humanistiske fag. Mere specifikt er det at være religiøs, samt den danske folkekirke, blevet undersøgt gennem tiden. I moderne tid er enkelte af de arrangementer som kirken afholder også blevet undersøgt. I dette afsnit vil vi behandle tekster der er relevante for undersøgelsen, og som kan skabe et mere nuanceret billede af de mennesker der benytter kirken samt kirkens formål.

2.1 Historisk introduktion til feltet

I bogen "Political and Legal Perspectives" af Keith Robbins fra 2010, beskriver Liselotte Malmgart i kapitlet "State and Church in Denmark and Norway", hvordan den kirkelige historie i Norge og Danmark har været tæt knyttet til statsmagten siden reformationen i det 16. århundrede, og at den derigennem er blevet påvirket af hvordan monarkerne, og senere de demokratisk valgte politikere, har set kirken, samt hvordan de har brugt den i det politiske virke. En af følgevirkningerne ved den statslige styring resulterede i, modsat hvad man har set andre steder i Europa, en ensretning af kirken i hele landet.

Staten har gennem tiden benyttet magten over kirken til at styre den i en retning, der ansås som mere samfundsnyttig, eksempelvis ved at nedbringe antallet af helligdage, så folket i stedet kunne bruge tiden på at arbejde.

Med Grundloven i 1849 blev det besluttet, at der skulle oprettes en selvstændig forfatning for kirken, som skulle forme dens retning og virke fremadrettet. Denne beslutning er imidlertid aldrig blevet ført ud i livet, hvilket gør at staten formelt set stadig er kirkens overhoved. Man har flere gange siden Grundlovens vedtagelse forsøgt at indføre en sådan forfatning, men grundet uenighed omkring indholdet, og et manglende ønske fra staten om at slippe magten over kirken, er det ikke lykkedes. I praksis skete der heller ikke nogle større ændringer i kirkens daglige virke.

I 1903 skete der en større omvæltning i kirken, da det blev besluttet at demokratisere sognene ved indførelsen af menighedsråd. En stor del af den daglige drift blev derved lagt ud til disse, og der var øget mulighed for at tilpasse den lokale kirke til menighedens behov.

Anvendelse i projektet

Teksten forklarer, at kirken historisk set, siden 1600-tallet, er blevet delvist styret af eksterne magter, og har været præget af uenighed blandt forskellige grupperinger. Vi vil holde dette op mod vores empiri, for at se om det stadig er gældende i forhold til, at kirken skal rumme flere forskellige måder

at være kristen på i dag. Som det senere vil blive beskrevet i dette litteraturstudie, ses der også reaktioner blandt medlemmerne når der sker statslig indblanding i kirkens affærer.

2.2 Religionsløst samfund

Phil Zuckerman har med sin analyse af religion i Danmark og Sverige, i bogen "Samfund uden Gud" fra 2008, forsøgt at modbevise den påstand, at afvikling af religion vil føre til et land i kaos, som er en udbredt holdning blandt amerikanere. Zuckerman søger således at undersøge hvorfor det danske og svenske samfund fungerer så effektivt, når befolkningen i disse to lande tilsyneladende består af de mindst religiøse mennesker i verden.

Metodisk bruger han en række statistikker og undersøgelser omkring kirkegang, forskellige tros-spørgsmål og lignende, for at vise, at Danmark og Sverige er de mindst religiøse i verden. Samtidig henvises der til statistikker der fastlægger at irreligiøse lande fungerer mere effektivt, samt at indbyggerne er mere tilfredse med deres hverdag, end de er i religiøse lande.

Undersøgelsen er udført over en periode på 14 måneder, hvor han har været bosat i Skandinavien. I denne periode foretog Zuckerman 149 interviews, primært med danskere som han kontaktede gennem det netværk han løbende byggede op, for at finde ud af, hvordan tingene forholdte sig blandt befolkningen, og hvad deres syn på religion og Gud var.

Zuckerman arbejder ud fra en religionsdefinition, der lyder: "*Religion henfører til begreber, ritualer, erfaringer og institutioner, som mennesker konstruerer ud fra deres tro på det overnaturlige, det hinsides eller det spirituelle*" (Zuckerman 2008:172-173). Hans undersøgelse munder på den baggrund ud i en konklusion, der betegner befolkningen som "kulturreligiøse", som derved deltager i religiøse ritualer uden reelt at tro på de guddommelige kræfter, der er i ritualerne. Denne gruppe kan ikke betegnes som traditionel religiøse, da de guddommelige elementer ikke betyder noget for de deltagende.

I bogens forord, skrevet af Viggo Mortensen fra Center for Multireligiøse Studier på Aarhus Universitet, bliver der gjort opmærksom på, at hans amerikanske baggrund og hans forudindtagelse af hvad religion er for en størrelse, gør at han ikke ser den religion, der findes i det danske samfund.

Zuckerman møder også kritik fra Ina Rosen, i rapporten "I'm a Believer – But I'll Be Damned if I'm Religious: Belief and Religion in the Greater Copenhagen Area: A Focus Group Study". Rosen giver Zuckerman ret i, at størstedelen af den danske befolkning ikke tror på Gud. Imidlertid peger hun på at op til tre fjerdedele af danskerne i andre undersøgelser har defineret sig selv som "troende", og at meget få af hans respondenter betegner sig selv som ateister. Rosen tilføjer yderligere, at Zucker-

mans undersøgelse ikke udvides til at omfatte, hvad danskerne ellers tror på, hvis de ikke tror på Gud (Rosen, 2009).

Anvendelse i projektet

Ovenstående analyser af den danske tro, viser et billede af et folk, hvis religiøsitet ikke nødvendigvis kan måles eller undersøges på traditionel vis. Derudover viser de, at det er vigtigt at vælge en tilgang til emnet, der kan belyse det man ønsker at undersøge. Vi vil sammenligne vores undersøgelse med Zuckermans konklusion om, at danskerne ikke er religiøse og Rosens kritik heraf.

2.3 Religiøs diversitet

James A. Beckfords bog "Social Theory and Religion" fra 2003, kan bruges til at belyse Rosens kritikpunkter af Zuckerman, da Beckford tager fat i sekulariseringsdebatten og hvordan måden at være religiøs på har ændret sig, hvor han inddrager eksempler fra et bredt spektrum af lande. Rasmussens bog "Religiøse grundfarver" fra 2005 søger ligeledes en forståelse af religiøsiteten blandt den moderne befolkning, her på danske forhold med udgangspunkt i Bergers religionssociologi. Beckford og Rasmussens synspunkter vil blive gennemgået i det nedenstående.

2.3.1 Religiøs forandring

Beckford har et kritisk blik på religionsforskningen i dag, og forsøger at opstille en ramme, hvor man kan analysere religion ud fra et socialt synspunkt.

Beckford siger, at religion er en omskiftelig størrelse, der hele tiden er til diskussion, og at religion er blevet mere uforudsigelig. Det er således blevet mere uklart, hvad der kan betegnes som religion. Ikke fordi religion som sådan har ændret sig, men fordi opfattelsen af, hvad der er religion, ændrer sig. Bogen er en teoretisk gennemgang, med et socialkonstruktivistisk udgangspunkt, af de begreber der ofte bruges på at analysere religioner, og en undersøgelse af, hvordan man kan opnå en bedre sammenhængskraft mellem teoretiske tanker om religion, og empiriske undersøgelser.

Mangfoldighed

Et af de begreber Beckford beskæftiger sig med er mangfoldighed. Han mener der er en tendens i moderne religionsforskning, til at anvende begrebet for ukritisk, og ved brugen af det også overse de magtkampe og konflikter, der finder sted internt i religiøse bevægelser.

Individualisme

Et andet begreb som Beckford undersøger er individualisme. Han siger, at de moderne samfund bliver "aftraditionaliseret", og individer selv forventes at tage stilling til, hvordan de vil leve, og hvilke religiøse overbevisninger, der er de rigtige. Samtidig sker der en nedbrydelse af den autoritet mange ledere, både religiøse og verdslige har haft.

Mange tager afstand fra begrebet religion, da det bliver set som noget fast organiseret og noget der forpligter én på længere sigt. Disse mennesker vil i stedet kalde sig for spirituelle, eller troende, da disse ord er forbundet med en større frihed til at vælge. Ud over en større frihed til at vælge den religion, der passer til en selv, bliver udøvelsen af religionen også mere individuel. Han understreger at samfundet, primært gennem massemedier, bliver opfordret til at være unikke. En tanke, der ikke stemmer godt overens med de mere konservative synspunkter mange religioner står for.

Beckford understreger dog, at den personlige frihed er begrænset af den kontekst som valget bliver taget i. Der er her specielt lagt vægt på statslige indgreb i religionen, og hvordan ens omgangskreds vil forholde sig til den trosretning man vælger.

Believing without belonging

Beckford tager derudover fat i Grace Davies tese "believing without belonging" der giver en forklaring af forvandlingen af religion. "Believing without belonging" henviser til, at religiøse mennesker ikke nødvendigvis tilhører en kirke længere, men stadig har en religiøs overbevisning. Dette mener hun understøtter de nedadgående grader af tro hos tilhængerne af den kristne lære. Troen bliver derved individuel, da der sker et skift fra, at religion tilskriver individet dets identitet, til at religion bruges til at nå individets identitet. Denne udvikling kan ligeledes ses i den stigende tilslutning til spirituelle religionsformer. Davie har dog sidenhed tilpasset sin tese, da hun pointerer, at tro ikke kun kan studeres med fokus på individuelles tro og deltagelse, da kirker i det vestlige Europa kan betegnes som mainstreamkirker, der både kan favne de nominale og praktiserende kristne, da de nominale kristne stadig har en følelsesmæssig tilknytning til kirken, selvom de praktiserer deres tro individuelt. Hun konkluderer således, at religiøs sensitivitet ikke er forsvundet, men at der er sket en fortynning af ordet tro og en rekonceptualisering af, hvad religion er i den private og offentlige sfære. Hun stiller dog spørgsmålstegn ved, hvor længe dette kan vare ved.

Beckford har dog, en række overvejelser omkring tesens gyldighed. Han argumenterer for, at der kan stilles spørgsmålstegn ved, hvorvidt "believing without belonging", også betegnet spiritualitet, udspringer af den kristne tro, da kristne heller ikke tidligere har haft en fast gang og tilknytning til kirken. Han henviser her til en undersøgelse i England i 70'erne, som viste at tilslutningen til den katol-

ske kirke allerede var så lav, at kun en tredjedel reelt var ortodoks rettroende. Desuden påtaler han Davies argument om at nedgangen i frivillige i ikke-kirkelige organisationer er større end nedgangen af frivillige i kirken, skulle tyde på, at folk hellere vil være frivillige i kirken end i andre organisationer. Argumentationen for dette er, at kirker i England har en særstatus i lovgivningen, og derfor har en række fordele, der gør det nemmere at tiltrække frivillig arbejdskraft. Samtidig har kirken en speciel status i folks bevidsthed på grund af dens sammenfletning med staten, hvilket også gør, at folk har et andet forhold til, end de har til mange andre organisationer. Sidst påpeger Beckford problematikken i at benytte tesen ukritisk, uden at forholde sig til det voksende antal af konservative kirker og sekteriske bevægelser, som både er strikse med believing og belonging.

Beckford afslutter opsummerende, at tesen derfor ikke er uproblematisk, men er nyttig i en nuancering af debatten om religion.

Anvendelse i projektet

Beckfords syn på religion i forhold til individualisme, samt Davie's "believing without belonging" vil blive holdt op, og diskuteret i forhold til vores konstruering af måder at være kristen på. Desuden vil det være relevant at undersøge om folkekirken fokuserer for meget på mangfoldighedsbegrebet, og derved undertrykker de konflikter, der kan opstå ved at blande forskellige grupper af troende.

2.3.2 Religiøse typer anvendt på danske forhold

Bogen "Religiøse grundfarver – Peter L. Bergers sociologi i anvendelse på folkekirken" af Steen Marquard Rasmussen fra 2005, tager udgangspunkt i Peter L. Bergers begreber om moderne religiøsitet, hvor Rasmussen bruger disse til at skabe overblik over religiøsiteten i Danmark. Rasmussen påpeger, at fordelen ved at anvende Bergers begrebsapparat, ifølge hans overbevisning, er at Berger studerer religion som sociolog og som kristent væsen. Berger har derved et dobbelt borgerskab jævnfør Berger og Kellners bog "Nyfortolkning af sociologien" fra 1981, som gør ham i stand til at belyse religion fra to synsvinkler.

Rasmussen tager udgangspunkt i Bergers substantielle definition af religion. Rasmussen argumenterer for, at religionens rolle ikke længere er at skabe og styre samfundets orden, men at den derimod kan gøre det samme for individer, og underbygger argumentet med, at tro kan være en overbevisning om, at livet er en del af en større orden, der holder kaos på afstand.

Berger's begreber

I bogen er der gennemgået tre måder at være troende på, som de er opstillet af Berger. De tre er som følger: en deduktiv, en reduktiv og en induktiv metode.

Den deduktive metode

Denne måde at være troende på, tager udgangspunkt i traditionen, og har til formål at: "*genindsætte religionen som autoritet*" (Rasmussen, 2005:38). Den religiøse tekst bliver set som udgangspunktet, og der bliver ikke sat spørgsmålstejn ved sandhedsværdien af denne. Det er i stedet læserens opgave at tolke teksten ud fra idéen om, at den er udgået fra en guddommelig kilde. Den reneste form af denne måde at være troende på er fundamentalisme.

Berger kritiserer denne metode for at skabe lukkede miljøer, der samler sig om troen, og som ikke er åbne for at diskutere med andre grupper, der ikke deler det synspunkt, at den hellige tekst er den ubetingede sandhed.

Den reduktive metode

Denne metode søger at skabe en sammenhæng mellem det religiøse budskab og den tankegang, der er i det moderne samfund. Den overordnede autoritet er den moderne tankegang, og de religiøse tekster bliver fortolket i forhold til denne opfattelse. Elementer i de religiøse tekster, der ikke er forenelige med denne tankegang, bliver forkastet. Udfordringen for denne type tro, er at "oversætte" den originale tekst til et sprog, der giver mening for et moderne tænkende menneske, uden at teksten mister sin sandhedsværdi ved at blive fordrejet. Den rene form af denne måde at tro på kan defineres som rationalisme.

Berger kritiserer denne måde at være troende på, ved at stille spørgsmålstejn ved, hvorvidt der overhovedet kan defineres en forskel mellem religiøse og sekulære livssyn, når de religiøse dele af troen tilsyneladende er til diskussion til enhver tid, og om den på sigt vil afskaffe religionen helt.

Den induktive metode

Troende af denne metode går, som navnet antyder, induktivt til værks i deres søgen efter Gud. De sætter egne erfaringer i fokus, når det gælder om at finde en religion, der tiltaler dem. Det er derfor ikke religionen som sådan der er interessant for dem at undersøge, men derimod de tanker og oplevelser, der ligger bag religionen. Den reneste form af denne metode er synkretisme.

Metoden kritiseres for ikke at kunne skabe en stabilitet hos den troende, da der ikke er nogle faste holdepunkter, og det er op til individet selv at vælge hvilke dele, der er meningsfyldte.

Rasmussens anvendelse af Bergers begreber

Rasmussen anvender Bergers tre begreber på det at være kristen i folkekirken.

Den deduktive metode kalder han "Bibelen har altid ret", og henviser til bibelens skabelsesberetning som en "lovmæssighed". Bibelen er derved ikke til diskussion, og det skrevne skal læses ordret. Denne metode er oftest i strid med moderniteten, da nogle mennesker i det moderne samfund vil se kristne i denne kategori som uvidende. Derved etablerer kristne af denne overbevisning sig oftest i lukkede religiøse grupperinger. Et dansk eksempel er Indre Mission.

Konflikter mellem denne religiøse overbevisning og moderne tankegang har vist sig at være uundgåelige. Et eksempel på en større konflikt kunne ses i forbindelse med legaliseringen af homoseksuelle vielser i 2012. Beslutningen om, at disse vielser skulle kunne finde sted i kirken medførte massive protester fra personer fra denne gruppe. Forløbet førte til at rekordmange meldte sig ud af folkekirken (Kristeligt Dagblad, 2012).

Den reduktive metode afmytologiserer Guds inkarnation i Jesus, og hviler på, at bibelen er en fortælling, på linje med andre fortællinger. Derved bliver kristendommen og bibelen en kulturarv, som er skabt af mennesket, og som er så dybt funderet i vores samfund og kultur i dag, at kirken skal ses som en kulturinstitution. At gå i kirke bliver derved en vedligeholdelse af "civilisatorisk erindring". En kristen af denne overbevisning kan betegnes kulturkristen, og dennes religionssyn lægger sig op af en funktionalistisk bestemmelse af religion jævnfør Luckmann, der betegner religion som noget individuelt, der kun bruges når det er nyttigt for individet.

Den induktive metode hviler på religion som et markedsvilkår, hvor den enkelte undersøger og afvæjer alle alternativer, og derved vælger det fra hvert alternativ, som personen finder nyttigt. Der opstår derved en religiøs blandingsform, hvor man ikke konsekvent følger en religiøs overbevisning. En fare ved denne tilgang kan være ensomhed, da man ikke er tilknyttet nogen institution i sin søgen. Et eksempel på denne metode er New Age, hvor religion bliver en åndelig og individuel søgen.

Folkekirken har erkendt, at en del af dens medlemmer er troende på denne måde, og iværksætter derfor initiativer, der har til formål at tale til mennesker, der efterspørger andet end den traditionelle danske kristendom. I Ribe Stift er dette sket ved ansættelse af en præst for åndeligt søgende, der

afholder arrangementer, der ikke falder ind under de normale kirkelige funktioner (Ribe Stift, udate-ret).

Rasmussen argumenterer for, at Bergers idealtyper oftest ikke findes i reneste form, og henviser til to blandingsformer som han anser for værende fremtrædende i det danske samfund.

Den første er selektiv funktionalisme, som er en blanding af den reduktive og den deduktive metode. Her kan videnskab og kristendom leve side om side. Jesus levede, men de bibelske fortællinger er ikke nødvendigvis sandfærdige. Et eksempel kunne være historien om da Jesus gik på vandet. Det er videnskabeligt bevist, at mennesket ikke kan gå på vandet, og derfor er historien ikke sandfærdig. Dog kan videnskaben ikke bevise, at Jesus aldrig har levet, og derved kan kristendommens kerne ikke anfægtes. Kernen kan ændre sig i takt med videnskaben. Først når videnskaben når kernen, vil denne position bryde sammen. Konsekvensen af denne blanding er dog, at Gud konstant er på tilbagetog, da videnskaben nedbryder stadig mere af kristendommens kerne.

Den anden er den hjemlige søgen. En blanding af den induktive og den deduktive metode, hvor man vælger en trosretning, for eksempel kristendommen, og inden for denne søger den bedste fortolkning af religiøse erfaringer. Her kommer den deduktive metode til udtryk, da man vælger en trosretning, der som oftest er kulturelt bestemt, da denne er dybt begravet i ens traditioner og man derved har en forforståelse. Man bevæger sig derefter over i den induktive metode, hvor man ikke afviser andre religiøse overbevisninger og tolkninger, da kristendommen ikke nødvendigvis har svaret på alle spørgsmål eller søgen.

Anvendelse i projektet

De kristne typer Rasmussen opstiller i hans analyse kan sammenholdes med den indsamlede empiri i vores undersøgelse. En sådan sammenligning kan give et mere nuanceret billede af hvad det vil sige at være kristen, samt hvilke typer af kristne, der findes i Danmark. Samtidig vil det give et indblik i, hvilke konsekvenser, der kommer af sammenstød mellem forskellige typer, når disse forsøger at gøre krav på definitionen af folkekirken.

2.4 Kirkens brug

Rapporten "Hvad forventer folket af kirken? - Et medlemsperspektiv på diskussionen om forandringer i folkekirkens struktur på landet, i forstæderne og i byen" af Kirsten Donskov Felter og Ruth Sønderkov Bjerrum fra 2015, søger at belyse, hvad danskerne bruger kirken til, samt deres forståelse af en god kirke.

Undersøgelsen er baseret på et spørgeskema, der er sendt ud til en repræsentativ del af den danske befolkning. Derudover er den suppleret med en række kvalitative interviews, der er foretaget i sogne af forskellig størrelse og lokalitet.

Undersøgelsen viser, at folk benytter kirken på deres egne præmisser. De traditioner kirken har opbygget, bliver inddraget på forskellige måder i folks brug af kirken. Det er imidlertid ikke fordi det er kirkens traditioner, at de bruges, men derimod fordi traditionen har en betydning for individet og dennes nærmeste familie. Brugere har altså en meget individuel tilgang til kirken, og benytter den på den måde, som giver mening for dem.

Undersøgelsen viser en klar forskel i, hvem der bruger kirkens forskellige tilbud. Ser man eksempelvis på traditioner som dåb og begravelse, ser størstedelen af brugerne kirken som det naturlige sted at udføre disse, og finder det naturligt at deltage her. De faste kirkegængere, der kommer hver søndag til højmesseren, er derimod primært personer, der har nået pensionsalderen.

Brugere af kirken mener, at denne skal være mangfoldig, og favne bredt. Kirken skal, samtidig med at den formidler de kristne værdier, være et sted, hvor der er plads til alle, uanset hvor ofte man deltager, eller hvor troende man er. Kirken skal tilpasses brugerne af denne, og skal ikke forsøge at ændre på folks tro, men i stedet understøtte den.

Anvendelse i projektet

Denne undersøgelse af brugen og holdningen til kirken og dens tilbud vil kunne sammenlignes med vores empiri, og derved give et klarere billede af, hvorvidt undersøgelsen kan bredes ud til at give en mere generel beskrivelse af folkekirken, eller om den kun dækker de kirker vi har undersøgt i vores feltarbejde.

2.5 Definitioner af religion

Vi har i de tekster der er gennemgået her, set forskellige tilgange til hvad det vil sige at være religiøs. Når religion skal defineres, kan man anvende både substantielle og funktionelle religionsdefinitioner. Hvilken definition man vælger er yderst relevant for de resultater en undersøgelse giver. Vi vil i dette projekt tage udgangspunkt i en substantiel definition, som beskriver religioner ud fra de elementer de indeholder, og en funktionalistisk definition som beskæftiger sig med hvad religionen gør, og hvad medlemmerne får ud af at deltage i religionsfællesskabet (Rasmussen, 2005).

Da vi lader vores empiri styre retningen på undersøgelsen, kan vi ikke på forhånd bekende os til den ene eller den anden religionsdefinition, men vil have de forskellige definitioners styrker og begrænsninger i tanke, når vi analyserer vores empiri.

3. Metode

Dette projekt er et kvalitativt studie, som tager udgangspunkt i et antropologisk feltarbejde og den etnografiske metode, hvor empiriindsamlingen har forløbet sig over en tidsperiode på to måneder.

Den metodiske tilgang i dette projekt er grounded theory. Denne metodologi tager udgangspunkt i relationen mellem empiri og data, og derved den virkelige verden. Med dette menes, at teori skal udvikles gennem empiri, fremfor at teori skal anvendes på empiri (Guvå & Hylander, 2003).

3.1 Videnskabsteoretiske overvejelser

Vi har i dette projekt været bevidste om vores forforståelse af det at være kristen og om den danske folkekirke i mødet med feltet. Denne forforståelse er ikke mulig at fralægge sig, men vi har været opmærksomme på den, og har udvist åbenhed og selvkritisk refleksion i forbindelse med en "constant comparison" af vores indsamlede empiri (Hoek, 2014). Ifølge Hastrup, Rubow og Tjørnhøj-Thomsen er det ligeledes anerkendelsen af denne forforståelse som er vigtigt, da det således er muligt at være opmærksom på denne. Forforståelsen er derved ikke et problem ved feltarbejde, da det som driver feltarbejdet er nysgerrigheden om et felt og dets involverede personer (Hastrup, Rubow & Tjørnhøj-Thomsen, 2012). Desuden var det ligeledes vores forståelse vores undren udsprang fra.

Vi lægger os derved op af den hermeneutiske videnskabsteoretiske tilgang, hvor man aktivt bruger sin forforståelse til at tolke og forstå verden (Juul, 2012). Vi har brugt vores forforståelse aktivt i vores deltagerobservationer og samtaleinterviews, da denne forforståelse har medvirket til, at vi har kunnet tilpasse vores adfærd i feltet til den accepterede adfærdsnorm i kirken. Desuden har vores forforståelse af det at være kristen hjulpet os på vej i vores samtaleinterviews. Denne forforståelse er ligeledes blevet udfordret og udviklet i takt med, at vi blev præsenteret for flere forskellige måder at være kristen på. Dette kan refereres til den hermeneutiske cirkel, som Heidegger betegner 'væren i verden', hvor ens forforståelse igen og igen bliver udfordret og udviklet (Kvale, 1997). Dette ses ligeledes i vores feltarbejde, hvor vi igennem de forskellige faser har fået udfordret vores forforståelse, som har medført nye spørgsmål og undren, der har ledt op til næste fase. Eksempelvis er vores interviewguide udviklet på baggrund af vores feltnoter, som også igennem processen er blevet kodet og videreudviklet.

3.2 Feltet

Projektets felt, den danske folkekirke, afgrænses i dette projekt til to primære kirker, Zions Kirke og Treenighedskirken, samt tre sekundære kirker, Gjesing Kirke, Grundtvigskirken og Kvaglund Kirke i Skads Provsti, som ligger i Esbjerg Kommune. Skads Provsti udgøres af 19 kirker (Skads Provsti, uda-

teret). Vi har afgrænset os til disse kirker, da vi grundet en tidshorisont på to måneder var nødsaget til at begrænse vores empiriindsamling.

3.2.1 Zions Kirke

Zions Kirke er beliggende centralt i Esbjerg by. Der er to præster ansat i kirken med to forskellige teologiske forståelser. Derved rammer kirken bredt i menigheden. Mange deltagere til gudstjenesterne har desuden løst sognebånd til den ene af præsterne, hvor flere af disse bekender sig som indre missionske. Kirken tilbyder forskellige arrangementer i løbet af ugen, hvor mange er faste tilbud. Arrangementerne er henvendt til forskellige aldersgrupper, hvor særligt børn og ældre er i fokus. De ansatte medarbejdere samt kirkens store frivillige skare sørger for de fleste arrangementer i kirken.

3.2.2 Treenighedskirken

Treenighedskirken blev bygget for at imødekomme den voksende befolkning i Esbjerg. Der er også her ansat to præster, hvor præsterne varetager nogle arrangementer i samarbejde med medarbejderne. Begge disse præster engagerer sig særligt i musik, som er et gennemgående tema i kirken. I denne kirke bliver nogle af de faste arrangementer varetaget af personer udefra, blandt andet af en konstitueret stiftspræst for åndeligt søgende i Ribe Stift. Der er også frivillige i kirken, der hjælper til ved arrangementer. I denne kirke afholdes der i høj grad arrangementer i form af foredrag samt musikalske og spirituelle arrangementer.

3.3 Data og dataindsamlingsmetoder

Dette projekts dataindsamlingsmetoder er som tidligere nævnt alle kvalitative, da vi har gjort brug af deltagerobservationer, samtale-, fotoetnografisk- og semistrukturerede interviews. Det foretagne feltarbejde er forløbet over fire faser, som er illustreret i tabel 1.

Tabel 1: Feltarbejdes faser		
Fase 1	Introduktion til feltet	Gudstjenester Filmaften Babysalmesang Legestue Møde med Ungdomsgadepræst i Esbjerg Kommune (samtaleinterview)
Fase 2	Deltagerobservation og samtale interview	Torsdagscafé Treenighedseftermiddag Stjernestunder for sognets seniorer Gudstjeneste Ungdomsgudstjeneste Spagettigudstjeneste Babysalmesang Legestue Minikonfirmandundervisning Konfirmationsforberedelse Konfirmationslejr Foredrag Heartfulness Menighedsrådsmøde Luthers nøgle – aktivitetsdag for konfirmander Fællesspisning Evensong
Fase 3	Fra forsker til frivillig	Torsdagscafé Babysalmesang Legestue Luthers nøgle –aktivitetsdag for konfirmander Konfirmationsforberedelse
Fase 4	Fotoetnografiske interview og semi-strukturerede interview	10 kirkegængere: - 4 Heartfulness-deltagere - 5 Torsdagscafé-deltagere - 1 Ung frivillig 9 kirkelige ansatte: - 5 Præster - 1 Kirke- og kulturmedarbejder, tidligere kendt som sognemedhjælper - 1 Kordegn - 1 Kirketjener - 1 Provst

3.3.1 Fase 1 – Introduktion til feltet

Feltarbejdet starter med fase et, som er mødet med feltet, den danske folkekirke. Vi starter feltarbejdet i to større kirker i Esbjerg, som er beskrevet i afsnit 3.2. Disse to kirker er valgt, da de repræsenterer to store kirker i Skads Provsti i Esbjerg by.

Vi startede feltarbejdet med deltagerobservationer af alle de udbudte arrangementer i de to kirker i en uge, for at få overblik over dagligdagen i kirken, eksempelvis børne- og familie-arrangementerne babysamlesang og legestue, som udbydes en gang ugentligt i Treenighedskirken og to gange ugentligt i Zions Kirke. Desuden var vi til to gudstjenester i Zions Kirke og en gudstjeneste i Treenighedskirken, samt til to seniorarrangementer i Zions Kirke, filmaften og torsdagscafe, samt et i Treenighedskirken, stjernestunder for sognets seniorer.

Vi afholdte i den første uge ligeledes et samtaleinterview med Esbjergs ungdomsgadepræst, hvor han introducerede os til feltet, den danske folkekirke, samt hans virke som ungdomsgadepræst. Han varetager ligeledes opgaver i Gjesing Kirke som sognepræst. Derved hørte vi ligeledes om denne kirkes arrangementer og daglige virke. Med andre ord tjente dette interview til at give os et vist overblik over feltet. Allerede her fik vi indtryk af en mere nuanceret folkekirke end først antaget.

3.3.2 Fase 2 – Deltagerobservation og samtaleinterview

Efter introduktionen til den danske folkekirke, udarbejdede vi en kalender over alle arrangementer i henholdsvis Zions Kirke og Treenighedskirken over de næste fem uger, som vi herefter deltog i. Kalenderen blev mere og mere omfattende, desto flere kontakter vi fik. Vores feltarbejde har været præget af en sneboldeffekt, hvor vi har fået henvist andre potentielle informanter, arrangementer eller kirker af vores daværende informanter (Larsen, 2011).

Deltagerobservation

Derved bevægede vi os over i fase to, hvor vi gjorde brug af deltagerobservation, som søger at studere mennesker i deres naturlige omgivelser. Vi valgte denne metode, da vores undren i dette projekt startede ud med hvad folkekirkens formål er, og hvilken rolle folkekirken spiller i danskernes liv, når Danmark betegnes som et religionsløst samfund af eksempelvis Zuckerman (Zuckerman, 2008). For at opnå en forståelse af dette, er det derfor nødvendigt at observere hvordan kirken bruges, da vi søger en dybere forståelse af, hvorfor personer kommer i kirken, samt hvilket forhold de har til denne i lyset af deres egen tro.

Vi søgte at skabe en balance mellem at være observatør og deltager, da mennesker ifølge Bundgaard bliver mere bevidste om deres tilstedeværelse, og derved mindre spontane, hvis de observeres pas-

sivt (Bundgaard, 2003). Vi oplevede i begyndelsen af arrangementerne, at deltagerne og de kirkelige medarbejdere var forsigtige med at give udtryk for personlige meninger og tro. Samtidig fornemmede vi en vis skepsis omkring, hvad deres udtalelser skulle bruges til. Men da de havde lært os at kende, åbnede de sig, og vi blev betragtet som en deltager på lige fod med alle andre deltagere- Dette resulterede i, at vi kunne have åbne samtaler omkring det at være kristen, samtidig med at vi fik indblik i deres kritik af den måde folkekirken har udviklet sig på.

Samtidig gav vores egen deltagelse en større forståelse for de situationer vi deltog i og observerede, da vi gennem deltagelse fik indblik i personernes holdninger, og på denne måde udviklede en referenceramme (Bundgaard, 2003). Dette kommer blandt andet til udtryk i eksempelvis de første torsdagscaféer vi deltog i. Her blev vi placeret i små grupper, hvorefter vi fik til opgave at definere tryghed. Herigennem fik vi de første informationer om, hvad det betød for deltagerne at være kristne, da de udtalte trygheden i at have Gud, når tingene blev sværere eller tankerne faldt over på slutningen af livet. Igennem vores deltagerobservationer har vi således fået en viden om vores informanter, som vi ikke havde tilegnet os, hvis vi udelukkende havde ageret som observatører og ikke som deltagere.

Deltagerobservation kan ligeledes være en fordel, da der kan være uoverensstemmelse mellem hvad mennesker siger og hvordan de handler. Dette kom også til udtryk senere i feltarbejdet, da flere af vores informanter påpegede, at alle arrangementer afholdt af kirken skal have et kristent budskab, men vores observationer har vist, at dette ikke efterleves i praksis.

Liebes og Katz påpeger desuden, at deltagerobservation er en god måde at udforske feltet, da den genererede viden i feltarbejdet senere kan danne grundlag for interviews, hvilket vi ligeledes afsluttede feltarbejdet med at foretage (Liebes & Katz, 2003). Vores deltagelse i arrangementerne betød blandt andet at vi kunne stille spørgsmålstegn ved, hvorvidt arrangementerne havde et kristent budskab som forklaret ovenfor. Udover dette havde vi observeret forskellige forståelser af det at være kristen og hvordan folkekirken bruges, som vi ligeledes søgte at udforske i interviewene. Samtidig fornemmede vi under vores deltagerobservationer en konflikt mellem de forskellige måder at være kristen på, som vi ligeledes spurgte ind til i de efterfølgende interviews, eksempelvis ved brugen af kirkerummet og sognehuset.

Alle feltnoter er nedskrevet udførligt undervejs eller umiddelbart efter endt deltagerobservation, alt efter hvad situationen indbød til.

Samtaleinterview

Vi brugte desuden samtaleinterviews under vores deltagende observationer, hvor vi løbende stillede spørgsmål til vores informanter. Dette fungerede godt, da det gav karakter af en mere deltagende

form. Vi indtog på denne måde rollen som accepteret inkompetent, hvor vi var accepteret, men havde begrænset viden i forhold til feltet, som vores informanter igennem samtaleinterviews hjalp med at udvide (Kusenbach, 2003; Bundgaard, 2003). Vi foretog flere mindre samtaleinterviews undervejs i feltarbejdet med en række informanter, både deltagere og kirkelige ansatte, på en uforpligtende og venskabelig måde, hvor vi indimellem introducerede mere meningsladede spørgsmål. Denne metode bruges, så informanten ikke føler samtalen drejes til at være en afhøring (Spradley, 1979). Dette ses for eksempel, når vi spurgte ind til, hvad der tiltrak dem ved arrangementer. Igennem disse, forholdsvis forsigtige spørgsmål, blev det muligt for os at identificere eventuelle mønstre i, hvorfor de deltog i arrangementerne, og hvorvidt dette var bestemt af det kristne indhold eller arrangementets formål. Desuden spurgte vi ind til, hvordan kristendommen var en del af deres hverdag, når dette passede ind i konteksten af samtalen. Det samme gjorde sig gældende, når vi diskuterede prædikener eller bibelfortællinger med vores respondenter, da deres italesættelse af disse, i forhold til morale og værdier, var nyttige i forhold til konstruktionen af de forskellige måder at være kristen på. Hovedpunkterne i disse samtaleinterview er noteret i vores feltnoter efterfølgende. Selvom det havde været ideelt at notere dette undervejs i samtalen, valgte vi at vente til umiddelbart efter, for at samtalen ikke skulle påvirkes og virke konstrueret.

3.3.3 Fase 3 – Fra forsker til frivillig

I sidste del af vores feltarbejde med deltagerobservationer og samtaleinterviews mødte vi dog en udfordring, da etnografien, som tidligere beskrevet, er en balancegang mellem at være observerende forsker, som studerer feltet, og at blive en del af feltet. Denne balancegang blev udfordret. Det ses i den måde informanterne i feltet betragter os. Vi går fra at være deltagere til at have roller som frivillige i kirken. Vi bliver automatisk inddraget i udførelsen af arrangementer og diverse mindre praktiske opgaver, og vi bliver ligeledes inviteret til at holde oplæg i Zions Kirkes torsdagscafé, hvor vi fortæller om vores uddannelse, vores projekt samt vores personlige historie. Vi var i starten skeptiske overfor at skulle holde et oplæg, da det ikke var os, der var interessante eller vigtige for projektet. Vi vurderede dog at for at få adgang til respondenterne, så skulle vi også give noget af os selv. Sådan var det også i de første uforpligtende samtaler vi havde med de forskellige deltagere i arrangementerne. Men som Hastrup, Rubow og Tjørnhøj-Thomsen skrev, så er: *"feltarbejde [...] at stille en stor del af sin person til rådighed og gennem nærvær, sansning og tænkning at søge at udvide sin forståelse og sin evne til at beskrive verden. At være der betyder derfor også, at man får chancen for at blive bevæget"* (Hastrup, Rubow & Tjørnhøj-Thomsen, 2012:32).

Under feltarbejdets fase et, to og tre har vi lavet udførlige feltnoter, hvor de forskellige samtaler med medvirkende til arrangementer og ansatte, samt observationer er nedskrevet. Da feltarbejdet er bundet i grounded theory, har vi været opmærksomme på, at en stor del af feltarbejdet og empirimaterialet vil være funderet i vores feltnoter. Derfor har vi i bearbejdningen af disse gjort brug af hvad der kaldes "constant comparison", som betyder at man undervejs i feltarbejdet går tilbage i ens feltnoter, for at se mangler, tendenser og retninger i dataene (Hoek, 2014).

3.3.4 Fase 4 – Fotoetnografisk og semistruktureret interview

Feltarbejdet afsluttedes med fotoetnografiske og semistrukturerede interview med kirkegængere og kirkelige ansatte. Disse interview tog udgangspunkt i vores nedskrevne feltnoter og skulle samle op på en række tendenser vi observerede.

Semistruktureret interview

Interview med kirkegængerne er afholdt ud fra en semistruktureret interviewguide (Bilag 2), jævnfør Kvale og Brinkmann (2015), hvor interviewguiden er udarbejdet ud fra vores feltnoter, og dels tager udgangspunkt i interviewpersonens egen tilknytning til kirken og syn på den moderne folkekirke og dennes fremtid, og delt i de tendenser, konflikter og værdier vi har observeret som centrale i feltarbejdet.

Fotoetnografisk interview

Vi valgte at foretage fotoetnografiske interviews med præster og medarbejdere, da vi ønskede at få deres ubesmittede syn på den danske folkekirke. Vi blev inspireret af Joseph W. Bockus' fotoetnografiske studie, der indebar en opgave stillet til universitetsstuderende. De fik til opgave at tage 25 billeder af deres medstuderende i løbet af semesteret, og derefter skrive en opgave i slutningen af året baseret på billederne (Bockus, 2006). Vi valgte at give vores informanter opgaven at tage 10 billeder, som afspejlede deres syn på det at arbejde i den danske folkekirke samt deres generelle syn på den danske folkekirke i dag. Med denne metode søgte vi at undgå at styre interviewet i en retning præget af vores forudindtagethed fra vores feltarbejde, men i stedet få præsternes egen udlægning af folkekirken. Efterfølgende fulgte vi dog op på gennemgangen af billederne, ud fra en semistruktureret interviewguide (Bilag 2). Det var dog gennemgående for alle fotoetnografiske interviews, at langt størstedelen af de interviewede selv besvarede alle punkter i den semistrukturerede interviewguide. Dette vidner også om, at det vi vurderede som centralt også var centralt for vores interviewpersoner.

3.4 Databehandling

Alle de afholdte interviews er optaget med interviewpersonernes tilladelse. Vi har transskriberet alle interviewene, da det er en af de bedste måder at gennemlæse og senere citere empirien på (Hoek, 2014). Vi har ikke forsøgt at anonymisere informanterne. Dette er ikke muligt, da vi eksempelvis kun har interviewet en enkelt kirketjener. Vi har dog ikke brugt deres navne direkte i analysen. Kirkegængerne er desuden holdt i kategorier. Det betyder, at det er deres deltagelse i et særligt arrangement, der gjorde dem interessante i forskningssammenhæng og ikke udelukkende dem som individer.

3.4.1 Præsentation af NVivo

Alle data blev uploadet i programmet NVivo 11, som er et databehandlingsprogram, der lægger op til computerbaseret kodning. Programmet kan bruges til at transformere, organisere og analysere data gennem forskellige funktioner. Derudover er det muligt at omkode og merge koder. Samtidig er der altid et link tilbage til den oprindelige kilde af det kodede tekststykke. Derved bliver det nemt at navigere og strukturere data, hvilket er en stor fordel, når man som vi har en stor datamængde. Desuden tilbyder programmet en række hjælpemidler, som kan være forskeren behjælpelig med den videre analyse (Gregorio, 2008).

Det er vores erfaring, at programmet er meget brugervenligt, men det er ligeledes tidskrævende at lære alle funktionerne at kende. Derfor er vores brug af NVivo også begrænset af dette, da vi endnu ikke har det fulde overblik over programmets muligheder.

3.4.2 Grounded theory

At bruge dette databehandlingsprogram stemmer godt overens med metodologien grounded theory, som bruges i dette projekt, da kodning, ifølge Kvale og Brinkman, spiller en stor rolle i denne kvalitative tilgang (Kvale & Brinkmann, 2015). Vores brug af grounded theory gennemgår de fire faser beskrevet af Guvå og Hylander. Første fase benævnes "fra rådata til benævnelse af indikatorer", hvor vi går ud i feltet og observerer samt konverserer. Dette leder videre til næste fase "begrebsdannelse", hvor blandt andet begrebet kristen konstrueres. Vi når derefter tredje fase "mønstersøgning", hvor vi søger relationen mellem begreber og kategorier som kommer til udtryk i forskellige måder at benytte og opfatte kirken på. Sidste fase "teorigenerering" leder os således videre til konstrueringen af forskellige måder at være kristne på. I alle fire faser går vi igennem faserne teoretisk udvælgelse, kodningsproces, komparation og konceptualisering, hvor teoretisk udvælgelse henviser til afsnit 3.3, kodningsproces og komparation til afsnit 3.4 og konceptualisering til afsnit 3.5 (Guvå & Hylander, 2003).

3.4.3 Kodning i NVivo

Vi vil her gennemgå de ovennævnte fire faser.

Fase 1 – Kodning af råmateriale

Den første kodning som vi foretog i NVivo var en åben kodning ud fra informanternes oplevelser og handlinger. Ved denne åbne, datadrevne kodning benytter vi os således af det, som Kristiansen kalder for "in vivo koder", hvilket betyder, at kategorier kodes med udgangspunkt i informanternes sprog og ikke med sociologiske begreber. Vi starter således en induktiv kodningsproces, som Kristiansen også betegner emic-kodning (Kristiansen, 2010). Efter at have kodet alt data, havde vi 268 "in vivo koder", som dannede ramme om forskellige handlinger, oplevelser og meninger (Bilag 3).

Fase 2 – Kodehierarki

Vi fortsætter således kodeprocessen ved at inddele alle koderne i kategorier. Vi danner altså et kodehierarki hvor vores "in vivo koder" bliver child nodes, under nye overordnede koder (Bilag 3). Disse dannes ved at gennemlæse alle child nodes igen og nå frem til otte overordnede kategorier. Vi starter således her den analytiske proces, da vi ved hjælp af kodehierarkiet begynder at opbygge et begrebsapparat (Gibbs, 2002 citeret i Kristiansen, 2010).

Fase 3 – Tolkningsproces

Vi foretog endnu en kodning af de otte kategorier, denne gang ved at kode med fem koder, som skulle danne baggrund for forklaringsmodellerne. Denne proces betegner Kristiansen (2010) som "coding on", hvor der foretages endnu en kodning af de allerede eksisterende koder. Derved blev vores koder mere specifikke og afgrænsede. I forbindelse med kategoriseringen oprettede vi en række memoer, og påbegyndte derved analysen af indholdet i kategorierne (Bilag 3).

Fase 4 - Begrebsdannelse

Den sidste fase i kodningen er begrebsdannelse, som uddybes under punkt 3.5 i forbindelse med konceptualisering. I denne fase var de memoer som opstod sideløbende med de tre tidligere faser centrale. Der skal her gøres opmærksom på, at vores dataindsamling og kategorier grundet tidsbegrænsningen i dette projekt ikke er fyldte, mættede begreber i henhold til Guvå og Hylanders (2003) forståelse.

3.4.4 Diskussion af anvendelse af CAQDAS herunder NVivo

NVivo er et godt hjælpeprogram til at skabe overblik over det indsamlede data, men det er stadig op til forskeren at analysere dataet. Som det udtrykkes her: *"De [computerprogrammer] erstatter ikke tænkning, men er et stærkt hjælpemiddel til tænkning. [...] Computere analyserer ikke data; det gør mennesker"* (Weitzman & Miles 1995 citeret i Kvale & Brinkmann, 2015:261).

Med den store datamængde, var vi dog taknemmelige for programmet, da det er mere overskueligt at håndtere det i NVivo end i papirform. På denne måde sikrer vi også, at alt materiale huskes. Dette påpeger Atherton og Elsmore ligeledes. Desuden har programmet den fordel, at mange forskellige slags data kan samles i det (Atherton & Elsmore, 2007). Dette var også nyttigt for os, da vi både kunne samle interviewtransskriptioner, feltnoter, avisartikler, litteratur og notater ét sted.

En fare ved at kode i NVivo er dog, at man får uoverskueligt mange og overfladiske koder, hvilket vi også oplevede efter den første kodning i programmet, hvor vi endte med 268 forskellige koder (Kristiansen, 2010). Vi brugte dog disse koder som et slags resumé af alt vores empiri. Endnu en fordel ved NVivo er her, at man kan kode ens data flere gange, hvilket var meget nyttigt for os i bearbejdningen af vores data i fase tre (Kristiansen, 2010).

Det kan også ses som en faldgrube for forskeren, at programmet dekontekstualiserer og fragmenterer data, da dette kan forvride forskerens forståelse (Atherton & Elsmore, 2007). Hvis forskeren er opmærksom på dette, kan programmet dog fungere som et kvalitetstjek, hvilket er en stor fordel, da forskeren hurtigt kan finde tilbage til den oprindelige kilde for vedkommendes koder, hvorved det er muligt at dobbelttjekke kodningen og få konteksten med, så man sikrer, at ens empiri ikke fejlanalyseres (Kristiansen, 2010). Vi har under bearbejdningen været meget opmærksom på denne faldgrube, og dette har medført at vi med jævne mellemrum har udført kvalitetstjek på vores kodninger. Vi har således forsøgt at overkomme de faldgruber som brugen af programmet kan medføre.

3.5 Dataanalysestrategi

Formålet med grounded theory er som sagt at generere ny teori. En fare er, at man forbliver på det beskrivende niveau, uden at udvikle en ny måde at analysere feltet på. Dette var også noget vi kæmpede med, men memoer i NVivo kan som tidligere nævnt være behjælpelig med dette. Vi bruger memoerne til at konstruere begreber for det at være kristen.

Desuden er det vigtigt at være opmærksom på teoretisk sensitivitet, jævnfør Guvå og Hylander, hvor det påpeges at det er vigtigt: *"at forskeren formår at hæve empirien til et teoretisk niveau uden at blive hængende i allerede eksisterende, teoretiske forklaringsmodeller"* (Guvå & Hylander, 2003:45). Vi søger derved at distancere vores nyudviklede forklaringsmodeller i forhold til de som er gengivet i

litteraturstudiet. Det kan diskuteres, hvorvidt nærværende projekt opfylder dette, da vi grundet en kort empiriindsamling ikke har formået at opnå fyldestgørende, mættede forklaringsmodeller. Det kan i mange tilfælde være svært for mennesker at definere deres tro, og holdninger til religiøse emner, da området er meget komplekst, og en fuldstændig afklaring kræver en dyb selvindsigt.

Vi har i vores analyse derfor valgt at fokusere på interviewpersonernes udsagn. Det vil sige, at udsagn fra samme interviewperson kan blive kategoriseret forskelligt, alt efter hvilket synspunkt, der er dominerende i udtalelsen.

Der er således opstillet kategorier af det at være kristen som idealtyper jævnfør Webers idealtypenbegreb, der beskriver de forskellige måder, man kan forholde sig til kirken og dennes tolkning af bibelen (Weber, 1930).

3.6 Undersøgelsens validitet

Validitet og reliabilitet diskuteres ofte i forbindelse med en etnografisk undersøgelse som denne. Reliabilitet henviser til, hvorvidt en undersøgelse kan efterprøves og verificeres (Andersen & Enderud, 1990). Dette kan man stilles spørgsmålstegn ved om denne undersøgelse eller antropologisk feltarbejde generelt lever op til, da andre forskeres dataindsamling og kodningsproces i en undersøgelse som denne ofte vil adskille sig fra vores.

Validitet omhandler gyldighed og relevans (Andersen & Enderud, 1990). Gyldigheden refererer til, hvorvidt der er overensstemmelse mellem empiri og teori. Netop dette håndteres ved brug af grounded theory, da vi ikke forsøger at presse teori ned over empiri, men i stedet udvinder teori fra empirien. Grounded theory bliver således en måde at håndtere validitetsproblemer på.

Desuden vurderes validiteten på, hvorvidt empirien er relevant for problemstillingen, altså hvorledes vores indsamlede empiri kan sige noget om vores problemstilling. Vi har igennem hele metodekapitlet gjort rede for hvilken empiri vi har indsamlet, for at belyse problemstillingen.

Sanjek nævner desuden tre måder hvorpå validitet kan sikres. Forskeren skal redegøre for teoretisk candor, hvilket kan opsummeres til feltarbejdets teoretiske udgangspunkt og senere udvikling af forklaringsmodeller. Dette er redegjort for i afsnit 3.4. Desuden skal der redegøres for etnografens sti, hvilket relaterer sig til vores dataindsamlingsmetode i afsnit 3.3 og senere bearbejdning i afsnit 3.4. Det sidste som skal redegøres for er feltnote evidens, hvilket betegnes som processen fra feltnote til færdig tekst. I denne forbindelse vil vi referere til hele kapital 3 (Sanjek, 1993).

4. Analyse

4.1 Den danske folkekirke

Den danske folkekirke defineres af den norske historiker Dag Thorkildsen som: *"i en demokratisk betydning, en rummelig kirke, der inkluderer og tjener næsten alle borgere (uanset i hvilket omfang de egentlig er involveret i kirken) og er styret af valgte repræsentanter."* (Egen oversættelse) (Malmgart, 2010:216). Som det ses af ovenstående citat, kan det være svært at give folkekirken en præcis definition, da den skal favne en bred gruppe mennesker. Ifølge Durkheim består et religiøst fællesskab af de mennesker, der tager del i det (Durkheim, 1965). Derfor vil det være nærliggende at undersøge netop disse mennesker, hvilket vi har gjort igennem vores feltstudie.

Vores deltagerobservationer og samtaleinterviews, kombineret med udtalelser i de efterfølgende interviews, har gjort os i stand til at konstruere forklaringsmodeller til analyse af de deltagende medlemmer i den danske folkekirke.

4.2 Kulturelle kristne

De første arrangementer vi deltog i var primært rettede mod børn og familier. Dette var eksempelvis babysalmesang og legestue i Zions Kirke. Vi mødte til disse arrangementer primært hjemmegående mødre med børn, der benyttede i tilbuddene for at få en fast struktur i hverdagen, skabe et netværk, og have socialt samvær med andre i samme situation som dem selv. Ved et af vores første møder med dem noterer vi, at de alle er hjemmegående, ud over en enkelt. De mener ikke at alle der deltager i arrangementet er religiøse, men at det er for alle. De ser det ikke som et kristent eller kirkeligt arrangement, men blot som en legestue. Selve legestuen foregår i sognehuset. På faste tidspunkter er det muligt at tage sine børn med over i selve kirkerummet, hvor en sognemedhjælper leder en række aktiviteter, der har et tydeligere bibelsk indhold, og der bliver sunget salmer. Vi får samme oplevelse i Treenighedskirken til deres babysalmesang, hvor en ekstern musikpædagog står for afholdelsen af aktiviteten. Der er heller ikke her et tydeligt religiøst indhold i arrangementet. Det stemmer overens med det billede, der tegnes i rapporten "Tager du barnet ved hånden, tager du moderen ved hjertet" fra 2014 af Aarhus Universitet og Danmarks Kirkelige Mediecenter. Rapporten undersøger deltagerne og deres motivation for at deltage i babysalmesang gennem feltarbejde med efterfølgende interview i ni kirker. Rapporten påpeger, at man kan forhøje det religiøse indhold i arrangementer uden at miste antallet af deltagere. Dog viser vores empiri, at nogle af mødrene i forvejen synes det er grænseoverskridende at være til et arrangement i kirken, og at man derfor ville risikere at miste deres opbakning, hvis det religiøse element får en mere central rolle i arrangemen-

tet. Rapportens anbefalinger skal læses med det in mente, at rapporten delvist er udarbejdet af folkekirken selv, og at de derfor har en interesse i at markedsføre folkekirken.

I gennem vores samtaler med mødrene får vi en dybere forståelse af, hvad der motiverer dem til at deltage. En del af deltagerne giver udtryk for, at de har valgt folkekirkens tilbud, da der ikke findes lignende tilbud andre steder i kommunen. De fleste af deltagerne, i begge kirker, har hørt om arrangementerne gennem bekendte eller mødregrupper, eksempelvis på sociale medier. Flere udtaler også, at de ikke som sådan er interesseret i det bibelske budskab, men at de ikke føler at deres børn tager skade af at høre et par salmer og et Fadervor. En enkelt mor udtrykker ønske om lignende arrangementer uden for folkekirken, da hun føler at det er grænseoverskridende at komme i kirken, da hun forbinder det med religion, og ikke kan se sig selv som værende religiøs. Hun er dog alligevel en fast deltager, da hun godt kan lide menneskene og fællesskabet. Det hun og hendes børn får ud af at være med i arrangementerne, mener hun dog overstiger det, at arrangementerne afholdes i kirken.

Det er ikke alle, der har noget imod, at folkekirken står for arrangementerne. Flere af deltagerne siger, at de føler de har fået en tilknytning til kirken igennem deres deltagelse i babysalmesang, og har fået en lyst til også at deltage i andre arrangementer. En enkelt mor har tidligere meldt sig ud af folkekirken: *"da hun havde problemer med kirken som institution"*. Efter hendes deltagelse i babysalmesang har hun dog fået øjnene op for det arbejde kirken gør, hvor hun henviser til kirkens diakoniopgaver. Dette gør, at hun overvejer at melde sig ind igen, til trods for at hun ikke tror på de bibelske tekster eller på Gud.

Vi ser ved flere arrangementer, som eksempelvis torsdagscafé for ældre, filmaften og strikkecafé, samme tendenser hos deltagerne, hvor de ikke ser arrangementet som et kristent arrangement, men som et mødested og et fællesskab med ligesindede.

Der danner sig derved en kategori af deltagere, som vi vil betegne kulturelle kristne. Disse kristne kan ikke skille den danske kultur og kristendommen ad, men mener i stedet, at de to supplerer hinanden, og at det at være kristen, er en del af det at være dansk. De udtrykker ligeledes, at de ser danske værdier som kristne værdier i henhold til næstekærlighed og åbenhed for andre. Dette betyder ikke, at de nødvendigvis tror på Gud eller på de bibelske skrifter, men at de ser kristendommen som kulturforståelse. De mener samtidig også, at kirken kan fungere som en institution med en bredere anvendelse, end de kirkelige handlinger: *"Fordi hvis man mangler et ordentlig foredragslokale, så er kirken jo særdeles velegnet. Også til musik, det behøver ikke være kirkemusik, men også verdslig musik"*. Dette citat understøtter de generelle meninger, denne gruppe har udtrykt. At kirkens lokaler er gode, og at de derfor skal bruges. Kirken får derved karakter af en kulturinstitution, som en kirkelige medarbejder udtrykker, når han fortæller hvad det at være kristen betyder for ham:

"det vil jo så sige, at jeg er døbt og konfirmeret. Det er det, og så kan man jo så sige, at jeg bakker op om folkekirken ved at fastholde mit medlemskab. Man kan sige, at med alle de folk, der kommer til Danmark nu, så tror jeg, at det er ret væsentligt at værne om dansk kultur, så skal man tænke på, hvad kirken har haft af betydning for det danske samfund. Kirken har stor fortjeneste i, at vi i dag har det samfund som vi har i dag, så derfor vil jeg gerne støtte op omkring det".

En stor del af det at være kulturkristen, og medlem af den danske folkekirke, er derved at støtte op om og værne om kirken, som værende en del af den danske kultur.

4.3 Bibelsk kristne

Ud over de tidligere gennemgåede arrangementer deltog vi desuden i gudstjenester og efterfølgende kirkekaffe, hvor vi ligeledes blev mødt af et fællesskab med stort fokus på at være sammen med ligesindede. I kirken hilser de fleste på hinanden, og vi får en fornemmelse af, at hovedparten af kirkegængerne deltager på fast basis, hvilket bekræftes efter fem ugers fast deltagelse ved gudstjenesterne. I sognehuset efter endt gudstjeneste, samles kirkegængerne i grupper placeret ved mindre borde, hvor der henover kaffe og et mindre måltid tales om løst og fast. Imens leger børnene i den anden ende af lokalet. Der er fyldt i sognehuset.

Ved de første møder oplever vi ikke en væsentlig forskel fra det fællesskab og samvær, som vi har observeret og deltaget i ved de andre arrangementer, men efter mere personlige samtaler med deltagerne viser der sig alligevel en forskel i måden de italesætter deres tro og brug af kirken på.

De distancerer sig fra de kulturkristne i deres italesættelse af, hvad fællesskabet og kirken betyder for dem. En sognemedarbejder omtaler måltidet, som er til stede ved alle arrangementer i større eller mindre grad, således:

"det ved jeg ikke om andre tænker, som jeg tænker, at Jesus han skulle tage afsked med sine venner, så sad han med et måltid, og det er fordi det var slut for ham med at være sammen med dem bogstaveligt, og det kan vi se andre, vi hører om Abraham og vi hører om Jesus han kom ind i et hus for at spise sammen med nogen, at det er... Det er meget bibelsk synes jeg, at spise sammen."

Således bliver samlingspunktet om måltidet funderet i bibelen, hvilket er gennemgående for denne kategori, hvor bibelen bliver et argument for et bestemt valg, som personer uden for denne kategori vil se som tradition.

For disse mennesker er det en selvfølge, at bibelen skal tænkes ind i de arrangementer folkekirken står for, da de har den grundantagelse, at bibelen er sandheden, og at man skal leve efter den. Dette

ses ud fra måden de bibelsk troende omtaler kirken og det at være kristen på. En deltager til torsdagscaféen fortæller: *"Kirken står for tro og tryghed"*. Hun uddyber dette senere: *"Jamen, det er jo mit livsgrundlag at være kristen. Jeg tror på Gud, og jeg tror på Jesus, og jeg tror, at jeg er Guds barn. Og det er en tryghed jeg har hver eneste dag."* Hvorefter hun svarer på hvilken betydning det har i hendes hverdag: *"Jamen det har den betydning for min hverdag, at jeg er tryk. Og jeg kan starte min dag og slutte min dag med at bede. Og også bede undervejs hele tiden. Så snart der er noget, så kan man jo bede. Der er jo fri forbindelse hele tiden"*. Ovenstående citat giver udtryk for, at det at være bibelsk kristen ikke kun er noget man er i kirken, men derimod en livsstil, der har betydning for alt hvad man gør. Dette understreges yderligere af følgende udtalelse fra en sognemedarbejder:

"Ja, men det kommer af sig selv synes jeg, det er ikke sådan at det er... jeg skal ikke pudse min glorie, det er min himmelske far ligeglad med. Altså han... jeg synes bare jeg bliver fyldt af det jeg hører og læser, og så giver det mig lyst... eller det giver sådan... ja, afsted med dig. Det er ikke mig selv, der tager fat".

Hun giver selv udtryk for, at bibelen og troen på Gud er det, der driver hende i hverdagen og ligger til grund for de valg hun tager.

Som der tidligere er gjort rede for, bruger de kulturelle kristne ikke bibelen, når de skal forklare, hvordan verden hænger sammen. De bibelsk kristne bruger som udgangspunkt heller ikke bibelen, når de eksempelvis skal forklare jordens skabelse, men de mener dog ikke, at man skal forkaste bibelens forklaringer generelt. En præst udtaler:

"Man kan egentlig tale om naturvidenskabsmyten, altså den tror mange danskere på. Jamen naturvidenskaben har jo forklaret os hvor vi kommer fra, livets oprindelse og meningen med livet og det hele det har naturvidenskaben styr på. [...] hvis man så spørger de mest førende naturvidenskabsmænd i dag, så forstår de jo slet ikke, hvad der foregår ikke. [...] Men den almindelige dansker tænker: 'vi har forstået det hele, lad os komme videre, det er bare oldtidsmennesker, der tror på, at der er noget mere mystisk'".

Med det mener han, at selvom mange har den holdning, at naturvidenskaben har svaret på alt, og det kun er *"oldtidsmennesker"*, der tror på bibelen, så skal man ikke nødvendigvis tage det for gode varer. I hans øjne har den store udvikling i naturvidenskaben, hvor det der var kendt som sikker viden, senere er blevet forkastet, vist at videnskaben ikke er en bedre kilde til sandheden end bibelen kan være. De bibelsk kristne funderer således deres tro i Gud og Jesus, og ser bibelen som et livsgrundlag.

Vi ser nogle ligheder mellem Bergers teoretiske måder at være kristen på og vores empiri. Bergers deduktiv metode lægger sig op af vores forklaringsmodel bibelsk kristen. Dog ser vi ikke den fundamentalistiske tilgang, som han beskriver, i vores empiri. Vores betegnelse om de kulturelle kristne kan ses i sammenhæng med Bergers reduktiv metode, da de kulturelle kristne lader naturvidenskaben stå over bibelen og Guds ord (Rasmussen, 2005).

4.4 Forholdet til det at være kristen

Geertz (1973) præsenterer os for begreberne "moods" og "motivations", der beskriver, hvordan en persons tro vil påvirke dem. Begrebet "moods" referer til de følelser en person kan opleve ved eksempel at træde ind i kirkens rum. En bibelsk kristen nævner i et tidligere citat, hvordan kirken bringer en følelse af trykthed frem i hende. Størstedelen af de kulturelle kristne oplever derimod ikke en direkte følelse af deres religion, men alligevel vælger de at deltage i kirkens arrangementer, da de føler sig veltilpasse. Vi kan derved se, at til trods for, at de ikke bekender sig som troende, bliver de påvirket af kirken i større eller mindre grad. Vi ser således en forskel i, hvilke følelser de forskellige grupper oplever. På den anden side har vi Geertz begreb "motivations", som henviser til de aktive handlinger en person kan udføre på baggrund af disse følelser og personens tro. Deres tro får dem således til aktivt at ændre deres livsstil. Dette bliver tydeliggjort i et citat tidligere, hvor der henvises til at gudstjenesten, i form af Guds ord, fylder hende op, og at hun derfor kan gå ud og udføre socialt arbejde. Denne udtalelse lægger sig således op af begrebet "motivations". De kulturelle kristne kan også føle motivation for at udføre frivilligt arbejde i kirkelig sammenhæng, men denne motivation funderes ikke i Gud eller bibelen.

Vi bruger derved de kristnes forhold til bibelen, kristendommen og kirkebygningen til at definere dem, og forskellen mellem de to forståelser af det at være kristen. Altså, hvorvidt de begrundes deres meninger og handlinger i religion eller kultur. Det lægger sig op af Geertz' skelnen mellem etos og verdenssyn i hans artikel "Religion as a Cultural System" fra 1973, hvor etos referer til livet som det leves, og verdenssyn til en forståelse af, hvordan verden hænger sammen. Relateres dette til denne undersøgelse, ses det, at de bibelske kristnes verdenssyn er funderet i bibelen, mens kulturelle kristnes verdenssyn er funderet i et naturvidenskabeligt verdensbillede. Geertz bruger desuden begreberne "model of reality" og "model for reality", som kan bruges til at analysere måder, hvorpå religion kommer til udtryk hos troende (Geertz, 1973). Begrebet "model of reality" betyder, at der udarbejdes en model, som kan forklare, hvorfor verden ser ud som den gør. Dette kan relateres til citatet ovenfor, hvor en sognemedarbejder begrundes, at måltidet i arrangementerne er centralt, da det repræsenterer Jesus' sidste måltid med sine disciple. Måltidet begrundes derfor i bibelen, som bliver

en model til at forklare, hvorfor måltidet inddrages i arrangementerne. Hvor de kulturelle kristne begrundet inddragelsen af måltidet i arrangementer med, at når der tilbydes et måltid til arrangementerne, så er folk mere villige til at deltage, da de derved undgår for at lave mad derhjemme, og det bliver således ikke en belastning at skulle deltage i arrangementet jævnfør vores observationer og samtaleinterviews.

Begrebet "model for reality" betyder, at der er en plan, som livet leves ud fra. I denne forbindelse bliver religionen og her bibelen det som livet leves efter, som det her udtrykkes af en kirketjener: *"Jamen altså man har et personligt forhold til det der står i bibelen... at man lever så godt efter det som man overhovedet kan... for det kan ikke lade sig gøre sig at leve hundrede procent efter det. Der er ingen af os, der er Jesus"*. Dette kommer særligt til udtryk, når samtalen falder på vielser af to af samme køn, som i 2012 blev tilladt i den danske folkekirke. Her udtaler en ung frivillig i kirken:

"For eksempel vielse [af to af samme køn] i kirken, jamen jeg kan bare ikke se det lade sig gøre i forhold til det, der står i bibelen omkring det. [...] Rokokoposten, de havde en god artikel om det på et tidspunkt, hvor de sagde, at nu ville de til at ændre reglerne i fodbold, så man nu måtte bruge hænder. Jamen så giver spillet jo ikke mening længere, eller hvad skal man sige. Så går staten ind og ændrer noget i fodbold og så er det nu ikke sjovt at spille længere, eller hvad man kan sige. Jeg synes det var en god sammenligning i forhold til kirken og i forhold til at bibelen, der sådan både er sandheden og regelsættet".

Dette understøttes af følgende begrundelse fra en af præsterne: *"... bibelen taler kun om et specifikt forhold, de taler ikke om venskaber, eller om kærligheden mellem børn og forældre skal registreres, den taler om kærligheden mellem mand og kvinde som er den ordening, der fører familien videre. Og så har det særstatus"*. Det fremgår herved tydeligt, at bibelen sætter retningslinjerne for hvordan livet skal leves, og derfor kan to af samme køn ikke vies i kirken, da dette strider imod disse retningslinjer.

Således kan det siges, at vores konstruktion af de forskellige forståelser af kristendommen og måden at være kristen på, som vi bygger på, hvordan personer begrundet deres liv og handlen i kristendommen, lægger sig op af Geertz' begreber "model for reality" og "model of reality", dog med en overvægt på "model for reality".

4.5 Forklaringsmodellerne set i lyset af forskellige religionsdefinitioner

Som beskrevet i litteraturstudiet, er det yderst relevant, hvilken type religionsdefinition vi arbejder ud fra. De kulturelle kristne, der har medvirket i denne undersøgelse, vil af Zuckerman (2008) blive defineret som ikke-troende, da de ikke udtrykker en tro på Gud, og ej heller bruger kirkens tilbud af religiøse årsager. Bergers religionsdefinition giver heller ikke plads til de kulturelle kristne. På samme måde som Zuckerman ser han troen på en højere, overmenneskelig, magt som central, og derfor vil ikketroende kulturelle kristne ikke have en plads i gruppen af religiøse.

Ser man på Luckmanns religionsdefinition, vil tingene forholde sig anderledes. Mange af de kulturelle kristne giver udtryk for, at det at være kristen, er en del af det at være dansk, og støtter derfor også op om folkekirken som institution. Luckmann ser ikke en overnaturlig magt som en forudsætning for, at noget kan kaldes for en religion. De kulturelle kristne kan derfor, ifølge ham, godt være religiøse, selvom de ikke tror på Gud.

Vi har midlertidigt defineret de to religionssyn i afsnit 2.5, hvor den substantielle definition beskriver religioner ud fra de elementer de indeholder, og den funktionalistiske definition beskæftiger sig med hvad religionen gør, og hvad medlemmerne får ud af at deltage i religionsfællesskabet (Rasmussen, 2005).

Vi trækker derved på begge religionsdefinitioner. Det substantielle ligger i gennemgangen af de forskellige elementer i kristendommen, i forhold til de forskellige måder at være kristen på. Samtidig ser vi dog også på, hvad de forskellige kristne får ud af at deltage i religionsfællesskabet. Derved kommer den funktionalistiske tilgang til religion til udtryk.

Det er relevant at påpege at de kulturelle kristne bliver formet af den kristne tro i en relativ stor udstrækning. Det at være kristen, og derigennem være en del af det kristne og danske fællesskab, ligger så dybt i de kulturelle kristne, at vi vurderer de på lige fod med bibelsk kristne kan kaldes for religiøse. Deres tro på, at kristendommen er en del af dem og samfundet omkring os, ligger så dybt, at det former deres tilværelse på en måde, der har ligheder med de bibelsk kristnes tro på, at Guds ånd former deres tilværelse. De kulturelle kristne ser ikke umiddelbart en måde, hvorpå samfundet kan eksistere uden kirken, på trods af, at de ikke tror på den bibelske tekst. Disse mennesker er derfor også medlemmer af folkekirken, og støtter fortsat op om denne.

4.6 Andre grupperinger i den danske folkekirke

Vi har i det ovenstående gjort rede for to forskellige kristne forståelser. Imellem disse to yderpunkter, findes der imidlertid en stor gruppe, som trækker på elementer fra begge forståelser. Der er tale om en gruppe kirkegængere, der tror på Guds eksistens, og at Jesus er hans søn. Samtidig med dette

anerkender de naturvidenskabelige forklaringer på virkeligheden, og forkaster mange af de overnaturlige begivenheder i bibelen som myter og fortællinger, der ikke har nogen historisk værdi.

Denne gruppe ser de bibelske fortællinger som et udtryk for Guds person, og læser dem med det formål at uddrage de værdier, der er udtrykt i dem. De løfter værdierne op på et højere filosofisk niveau, og ser bort fra de stramme regler i bibelen, der ekskluderer nogle grupper, eksempelvis reglen, om at homoseksualitet er en synd. Til spørgsmålet omkring homoseksuelle vielser svarer en respondent:

"Altså mit personlige udgangspunkt er, at jeg tror, at de mennesker, der er homoseksuelle, at det ligesom er en disposition de har, som de ikke har valgt, så jeg tænker, at det er vigtigt at hjælpe dem med at værne om den kærlighed de har og så længe deres kærlighed ikke går ud over andre mennesker, så synes jeg da ikke at der er noget forkert i det. Så derfor har jeg ikke... altså jeg har ikke et skriftsyn, der gør sådan, at det er anstødeligt, at folk er homoseksuelle".

Vi ser her en person, der bekender sig til bibelen, og læser den som Guds ord, men samtidig ser hun ikke bibelen som et fast regelsæt, men er villig til at se bort fra de regler, der ikke passer med hendes verdenssyn, og det moderne samfund vi lever i.

En anden respondent har den holdning, at bibelen skal læses i en historisk kontekst: *"det [vielser af homoseksuelle] synes jeg er helt okay, du er nødt til at flytte dig med tiden. Det er den udvikling vi er i".* Hun giver altså udtryk for, at folkekirken skal forny sig, og følge med de holdninger, der er i det omkringliggende samfund.

Vi har desuden observeret en gruppe af deltagere, som ikke kan klassificeres som kulturelle kristne eller bibelske kristne. Denne gruppe er troende, men ikke nødvendigvis på den Gud, der er beskrevet i bibelen. De vil ofte have svært ved at definere præcis, hvad de tror på, og i stedet henvise til en ubestemt overmenneskelig størrelse. Vi har valgt at betegne disse som spirituelle. En respondent svarer til spørgsmålet om hun ser sig selv som kristen:

"Det har jeg det nok lidt svært med det ord. Altså jeg ser mig selv som troende. Jeg har en helt klar overbevisning om, at jeg tror på, at der er mere end himmel og jord, og jeg er også overbevist om, at der er en gud i en eller anden form, men ja på den måde kan man godt sige, at jeg betragter mig selv som kristen, men jeg bruger aldrig selv det ord".

Samtidig har denne gruppe en lidt anderledes tilgang til det at være religiøs. Ifølge Beckford (2003) er fokuset flyttet fra tanken om at udføre Guds vilje, og i højere grad hen på deres egen identitet og selvudvikling. Denne tendens ses også hos flere af vores respondenter: *"Jeg kan godt lide den kombination med tro og så udvikling, altså den selvudvikling, der også ligger der, og de nye indsigter. Det synes jeg er spændende at få mere viden om, altså at dykke ned i, hvad betyder at være forbundet*

med sin sjæl og få udviklet den del". En anden tilføjer: "Jeg synes det giver ro og det giver tanker for udvikling og det giver noget selvudvikling og nogle refleksioner over forskellige ting. Det kan jeg godt lide". Vi ser altså en gruppe individer, der fokuserer på, hvad de selv kan få ud af folkekirken og dens tilbud, og på den måde afviger de fra den klassiske kristne tro, hvor kærligheden til Gud er central. Rasmussen har identificeret en gruppe kristne som han betegner som "hjemlig søgen". Denne kategori søger at finde sandheden ud fra deres egne religiøse erfaringer, dog med udgangspunkt i kristendommen (Rasmussen, 2005). Dette lægger sig op af de vi har identificeret som spirituelle, hvor selvudvikling og det individuelle er vigtigt.

Selvom Zuckerman (2008) fandt en lav grad af religiøsitet blandt danskerne, ser vi i stil med Rosens (2009) fremstilling, at brugerne af folkekirken i høj grad er religiøse. Blot ikke på en måde, der kan favnes af det religionsbegreb Zuckerman arbejder ud fra.

Vores empiri viser desuden, at de forskellige grupper af kristne deltager i forskellige typer af arrangementer, hvilket stemmer overens med Felter og Bjerrums undersøgelse af folks forventninger til kirken (Felter & Bjerrum, 2015). Deres undersøgelse understreger også, at moderne mennesker har en individuel måde at være troende på, hvilket også viser sig i den måde medlemmerne bruger folkekirken på. Eksempelvis observerede vi, at folk deltager i arrangementer i flere forskellige kirker. En stor del shopper således rundt mellem de forskellige kirker, og udvælger de arrangementer, de føler giver mening, uden at tænke videre over, hvilken kirke, der udbyder det. Denne overensstemmelse med Felter og Bjerrums resultater giver en indikation af, at holdningerne blandt informanterne i denne undersøgelse, svarer til de holdninger det brede gennemsnit af folkekirkens brugere har.

4.6 De forskellige kristnes holdninger til folkekirkens rum

Vi har i de foregående afsnit belyst, hvor forskellige de kristne brugere er. Det er en krævende opgave at skulle forene en så bred gruppe mennesker i ét fællesskab. Den mest markante måde folkekirken har forsøgt at være inkluderende på, er ved at afholde en række forskellige arrangementer med forskellige grader af kristent indhold. Her kan nævnes arrangementer som babysalmesang, spaghetitigudstjeneste, ungdomsgudstjeneste, minikonfirmandundervisning, torsdagscafé/ældrefcafé, foredrag, koncerter samt en række spirituelle arrangementer med temaer som meditation og healing. Herudover afholdes der højmesse om søndagen, hvor der efterfølgende serveres kirkekaffe i sognehuset. Folkekirken har som en del af sin indsats udvidet kirker med et tilhørende sognehus, hvor en del af disse aktiviteter afholdes. I vores feltnoter har vi noteret, at vi i høj oplevede, at de fleste arrangementer afholdes i sognehuset, og at kirkelige handlinger og ritualer afholdes i kirkerummet.

Vi har i vores feltarbejde som sagt observeret en sammenhæng mellem arrangementer, og hvilke af kirkens lokaler, der bliver anvendt. Der gøres meget ud af, at opdele arrangementer, således at de eksempelvis starter i kirkerummet med sang og eventuelt en bibellæsning, og derefter fortsætter i sognehuset, hvor arrangementet får en mere social karakter. Opdelingen af kirkens lokaler ses eksempelvis også ved højmesse søndag formiddag, hvor gudstjenesten afholdes i kirkerummet og der efterfølgende serveres kirkekaffe i sognehuset. Generelt observerede vi, at arrangementer, der ikke havde et direkte bibelsk indhold, var henvist til sognehuset, mens kirken var reserveret til de aktiviteter, der er funderet i de bibelske kristnes syn på kristendommen. Vi mener således, at der er en klar opdeling af de to rum og deres anvendelse.

Vi fandt denne opdeling interessant, og spurgte ind til denne i vores interviews. Det blev hurtigt tydeligt, at der var en forskel i, hvordan personer italesatte de to rum i lyset af de tidligere konstruerede forklaringsmodeller i form af kulturelle kristne og bibelsk kristne. Det brede udvalg af aktiviteter har således ført til en række sammenstød mellem de forskellige kristne, og deres holdning til hvilke arrangementer folkekirken kan rumme, og i hvilket rum de skal afholdes. Traditionelt set har kirkens opgave været centreret omkring gudsdyrkelsen, og kirkens rum er derfor også blevet anvendt til dette formål. Langsomt er andre aktiviteter kommet til, og i den forbindelse også sognehusene, som er rummet for mange af disse aktiviteter. Selvom kirken har udviklet sig, er der stadig, blandt de bibelsk kristne, en holdning til, hvad der er acceptabel adfærd i kirkerummet. Når det kommer til børn, er der dog en vis fleksibilitet, både under gudstjenesten, og andre arrangementer. I Treenighedskirken er der indrettet et legehjørne i kirkerummet, hvor de små børn kan holde sig beskæftiget under gudstjenesten. Under arrangementer som babysalmesang, var det acceptabelt at mødre ammede deres børn. Dette gjorde sig gældende både i kirkerummet og i sognehuset. En kirketjener udtaler: *"Det er det samme om søndagen, når børnene de er her. De har en legesæk med ind at lege med, og nogen gange er der lidt larm derinde. Det skal man altså lære at tage med. Det er så ikke alle der kan det. Men det synes jeg, at det skal man gøre, fordi de skal altså være her. Det er vigtigt, at de er her også"*. Det accepteres, således at arrangementer skal foregå på børnenes præmisser, selvom det måske kan forstyrre de andre deltagere.

En sognemedhjælper fortalte, hvordan hun ved en ungdomsgudstjeneste havde sat sig ved siden af en gruppe konfirmander, der ikke plejede at komme i kirken, fordi hun godt vidste, at deres upassende opførsel kunne være forstyrrende for arrangementet. Holdningen er altså, blandt de bibelsk kristne, at man skal have forståelse for, at børn ikke er tilstrækkeligt udviklet til at kunne opføre sig på en måde, der altid er respektfuld, mens det forventes, at voksne mennesker ser kirken som et sted, der skal respekteres, og dermed opføre sig derefter.

De bibelske kristne har fortsat et ønske om at centrere hele kirkens virke omkring Guds ord, og ønsker derfor, at begge kirkens rum skal indeholde kristne elementer. Det ses eksempelvis i udtalelsen fra en frivillig: *"Jamen, der har jeg det også sådan lidt, altså nu har vi lige fået en strikkeklub her og det er da også fint, men det har de jo også på biblioteket. Der skal være noget kristent indhold i det i stedet for bare at 'nu er det os kristne, der sætter os og strikker sammen'"*. Der er dog en del af de bibelske kristne, der har anerkendt, at arrangementer, der ikke har noget direkte kristent indhold også har en berettigelse i folkekirken, og at sognehuset kan opfylde nogle behov som kirkerummet ikke kan:

"Derfor er det også de fleste kirker har sådan et sognehus, for her kan vi snakke, her kan vi hygge os, her kan vi diskutere, her kan vi vende nogle ting, hvor jeg synes, der skal i hvert fald gudstjenesten... Selvfølgelig kan man godt mødes og sidde og snakke i kirken, og det gør man jo også til bryllupssamtaler og det er her, kan man sige, sognehuset er et åbent sted [...]".

Vi møder her den holdning, at grænserne for, hvad der er acceptabelt i sognehuset er bredere, end hvad der gør sig gældende for kirkerummet. Dette bliver set som det hellige rum, hvor de kristne ritualer og traditioner skal dominere, og sognehuset er det rum, hvor der er plads til sociale aktiviteter, som ikke behøver have et dybere kristent indhold.

En respondent giver udtryk for, at der er en grænse for, hvad der kan afholdes af arrangementer:

"Ja, det er der da nok. Altså babysalmesang, det er jo klart kirkeligt. Det er jo salmer de synger, og går rundt til. Mandaften, det er ikke bare rødvin og bajere og god mad. Jeg holder faktisk også aftensangovre i kirken inden vi går i gang med at hygge os, så der er også lidt kirkeligt der. Jeg synes ikke vi skal konkurrere med forsamlingshuse og musikhuse og sådan noget. Altså rent verdsligt, eksempelvis Tobakken [spillested]. Det er fint, der er den slags steder vi kan gå hen til en koncert, hvis vi vil det. Ellers så overbooker vi jo kirken. Det er jo hele tiden, der var en der sagde bagtanke, ja, men altså, men det er jo ikke altid så tydeligt, hvad bagtanken er, men det behøver det heller ikke at være, men vi er også bevidste om, at vi er udadrettede, vi vil gerne i forbindelse med den del af byen vi kan overkomme at komme i forbindelse med. I har været til mange aktiviteter ikke også, jeg tror I synes alligevel, at det er ret tydeligt, at det er kirkeligt. Har I været til torsdagscafé? Der er også en slags morgensangovre i kirken ikke. Det er der jo. Så grænsen... det er jo ikke sådan skarpt optrukne grænser".

Således kommer det i citatet til udtryk, at grænserne for arrangementer går ved det missionerende formål.

I vores deltagelse i arrangementer i sognehusene, var det tydeligt at se, at det kristne indhold kom i baggrunden, eller forsvandt helt, på trods af mange bibelsk kristnes holdning til, at alle arrangementer skal indeholde dette. En præst udtrykker i det følgende citat, omkring graden af kristent indhold i arrangementerne: *"Men nogle gange kan man sige, at der måske ikke er noget specifikt på den måde, men så kan der være noget diakonalt, altså noget sjælesørge, noget omsorgsarbejde, menighedspleje, som kan være ligeså vigtigt"*.

Der kan således argumenteres for, at de bibelsk kristnes opfattelse af kristent indhold er så underforstået i deres bevidsthed, at de kun kan forestille sig, at et arrangement i kirken har et kristent indhold.

Tager man udgangspunkt i de kulturelle kristnes holdninger til, hvad der bør afholdes i kirken og i kirkens rum, møder man en anden overbevisning. En kirkegænger udtaler således, når der spørges til, hvorvidt et arrangement i kirken skal have et kristent budskab:

"Det synes jeg egentlig ikke ... eller det vil jo komme ved de salmer der bliver sunget. Fordi hvis man mangler et ordentligt foredragslokale, så er kirken jo særdeles velegnet. Også til musik, det behøver ikke være kirkemusik, men også verdslig musik. At den er en åben institution for mange ting og det er kirkerne på Fanø. Altså vi har jo Free Folk Festival [på Fanø] og vi har Godtfolk [festival på Fanø], som er folkemusik, og de låner jo også kirken til koncerter og det synes jeg, det er jo alle tiders".

Denne udtalelse kan placeres under forklaringsmodellen kulturel kristen, da hun mener, at kirkerummet ikke kun er reserveret til de traditionelle kirkelige handlinger og ritualer, men at kirkerummet kan bruges ved andre arrangementer, som rummets opbygning indbyder til. Vi har ligeledes noteret en udtalelse under et samtaleinterview, som forklarer, at kirken har gode lokaler, der bliver betalt mange penge for at holde tilgængelige, hvorfor det er vigtigere, at disse bruges af så mange mennesker og til så mange arrangementer så muligt, end at der er et egentlig kristent indhold i dem. Denne ytring refererer til den holdning, at kirken kan ses som en kulturel institution, hvor de fleste arrangementer har en plads. Der skelnes således ikke imellem hvad der har plads i kirkerummet og i sognehuset på samme måde, som det kunne ses hos de bibelsk kristne.

De kulturelle kristnes adfærd i kirkerummet er sværere at gøre rede for, da de ikke på samme vis som de bibelsk kristne deltager i kirkelige handlinger og ritualer. Vi har dog ikke observeret adfærd uden for normen, til de gudstjenester vi har deltaget i, udover hos konfirmanderne. Men det kan diskuteres om dette skyldes deres måde at være kristen på eller stadiet i deres udvikling. Hvorvidt de resterendes adfærd skyldes at få kulturelle kristne deltager eller, at deres adfærd disciplineres af

kirkerummet, jævnfør Foucault (2002), er således uvist. Det er ligeledes svært at udlede noget om de kulturelle kristnes adfærd i kirkerummet ud fra vores deltagelse i arrangementerne, da det igen er uvist om deres adfærd disciplineres af lederen af arrangementet eller kirkerummet. Vi kan dog konkludere, at de bibelsk kristne og kulturelle kristne er uenige om hvilke, og hvor arrangementer i folkekirken skal afholdes.

I forlængelse af de kulturelle kristnes holdning til folkekirkes arrangementer, formål og afholdelse, kan her tilføjes, at de mellemliggende kristne og de spirituelle har samme holdning til, at kirken ikke nødvendigvis kun skal rumme arrangementer med kristent indhold, men at det enkelte arrangement må vurderes i forhold til den specifikke kirke og dennes menighed.

4.7 Konflikt i brugen af folkekirkes rum

Opsummerende kan man sige at den danske folkekirkes tilføjelse af sognehuset, kan ses som et forsøg på at imødekomme de kulturelle kristne således, at arrangementer uden direkte kristent indhold stadig kan afholdes i kirken, da det at være kristen i dag som sagt ikke kun kommer til udtryk ved at være bibelsk kristen, men også kulturel kristen. På denne måde kan kirken rumme flere måder at være kristen på, da der i kirkerummet kan afholdes kirkelige handlinger og ritualer, og i sognehuset mere sociale og kulturelle arrangementer.

Det er dog ligeledes tydeligt i vores empiri, at disse to yderpunkters meninger, om anvendelse af de to rum og kristeligt indhold i arrangementer, ofte modstrider med hinanden, og derved skaber en konflikt, som medfører, at folkekirkes fremtid ser usikker ud i begges øjne. I afsnittet om kulturelle kristne blev der henvist til en kvinde, der mente, at kirken: *"[...] er nødt til at flytte sig med tiden. Det er den udvikling vi er i"*. De kulturelle kristne er ofte vage i deres definition af kirken, hvilket også udtrykkes i hendes holdning. Kirken er i deres mening nødt til at udvikle sig i takt med samfundet, og derfor kan det være svært at sige i præcis, hvilken retning den skal gå. Tidligere citater har også vist, at denne gruppe ser kirken som en bygning, der kan og skal anvendes til kulturelle formål, der kommer så mange som muligt til gode.

De bibelsk kristne ser derimod kirkerummet som noget helligt, og vil have at dette bliver respekteret. En af vores respondenter udtaler:

"Jeg vil bare have, at man respekterer at kirken er Guds hus, og her er det kun Guds ord, der skal lyde. Der skal ikke lyde noget andet. Heller ikke heavy metal som der også foregår oppe i Århus. Altså det hører ikke til i kirken. Tag det ned på et spillested, hvor det hører hjemme alt-

så. Tobakken, for eksempel, hernede. Det skal ikke være i kirken, det skal det ikke... så vi er på vej ud på et skråplan”.

Selvom de bibelsk kristne i nogen grad har accepteret, at de kulturelle kristne trænger sig ind på deres område, og benytter sognehuset til formål, der ikke nødvendigvis er i tråd med deres egen overbevisning, holder denne gruppe altså fast på, at selve kirken skal holdes fri for ikke-kristne aktiviteter. Et af de mest markante eksempler på denne konflikt kunne ses i forbindelse med tilladelsen af homoseksuelle vielser. De bibelsk kristne så, og ser stadig dette som en indtrængen på deres domæne, og kan ikke acceptere, at andre udefra vil bestemme, hvordan det de betragter som deres hus skal bruges. I praksis kunne man se resultatet i de rekordmange udmeldelser fra folkekirken umiddelbart efter beslutningen blev taget (Kristeligt Dagblad, 2012). I denne konflikt mellem de to yderpunkter i kirken kan man udråbe de kulturelle kristne til vinderne, da de fik gennemført deres ideologi over de bibelsk kristne. Overordnet set tabte folkekirken dog som et hele, da den mistede opbakning fra en del medlemmer.

Konflikten omkring vielser af homoseksuelle er blot et enkeltstående, omend markant, eksempel på den gennemgående konflikt vi har set i folkekirken under feltarbejdet. Som Malmgart (2010) gør rede for, har kirken gennem historien ændret sig, og gør det fortsat i dag. De ændringer, der sker i kirken er dog primært i én retning, nemlig i retning af de kulturelle kristne.

Overordnet set står de bibelsk kristne samme sted som de har gjort i mange år, og holder fast i traditionelle værdier, og forestillingen om at bibelen er svaret på hvordan man bør leve. De kulturelle kristne har derimod flyttet sig i takt med den generelle samfundsudvikling, og det område folkekirken skal dække over er derved blevet bredere. Folkekirken har, i et forsøg på at fastholde sin berettigelse, til dels flyttet sig med de kulturelle kristnes udvikling, og har med den manøvre flyttet sig væk fra de bibelsk kristne. Folkekirken har derved i de mest traditionelle bibelsk kristnes øjne, svigtet dem, og derfor melder de sig ud. Sideløbende med dette, vælger de mindst kristne mennesker at melde sig ud af kirken, da den alligevel ikke har formået at følge med i et tempo, der dækker deres livsfilosofi. Dette var tydeligt i 2016, da Ateistisk Selskab kørte en kampagne mod kirken, der fik mange til at melde sig ud (Kristeligt Dagblad, 2016).

Historisk set er kirken, som tidligere gennemgået, løbende blevet påvirket af eksterne faktorer, heriblandt staten (Malmgart, 2010). Disse påvirkninger har haft en mindre effekt på kirkens funktion og tilslutning, men de har ikke haft nogen afgørende betydning for tilslutningen. Den største udfordring kirken står overfor i dag, er den interne konflikt, der truer med at ændre kirkens struktur væsentligt. Bogen "Social Theory and Religion" af Beckford viste, hvordan der i den videnskabelige litteratur har

været en tendens til at skjule religiøse konflikter under betegnelsen "mangfoldighed". På samme måde er det de færreste af vores respondenter, der giver udtryk for, at de ser en konflikt omkring kirkens fremtid. De falder derimod i den fælde Beckford (2003) påtaler, når vores respondenter italesætter kirken som mangfoldig og ikke omtaler den underliggende konflikt. Dog fremgår det tydeligt af vores empiri, at der er en sådan konflikt, og at kirken bliver nødt til at forholde sig til den, hvis den skal bestå på længere sigt.

5. Konklusion og perspektivering

Idéen til dette projekt opstod ved en undren om den danske folkekirkes formål og dens medlemmers religiøsitet. For at undersøge dette, påbegyndte vi et feltarbejde i fem kirker i den danske folkekirke, hvor vi indsamlede kvalitativ empiri gennem deltagerobservationer og interviews. Gennem grounded theory udviklede vi forklaringsmodeller til besvarelsen af problemformuleringen:

Hvordan er folkekirkens brugere kristne i dag og hvordan tilpasser den danske folkekirke sig til dette?

Vores undersøgelse har vist, at der er forskellige måder at være kristne på i den danske folkekirke. Vi har identificeret to yderpunkter som vi betegner kulturelle kristne og bibelsk kristne. De kulturelle kristne kan kendes ved, at de støtter op om folkekirken, og anvender dens tilbud i den udstrækning de finder dem relevante, til trods for, at de ikke tror på den bibelske lære. De kan desuden ikke skelne mellem kristendommen og den danske kultur. Derved bliver den danske folkekirke betragtet som en kulturinstitution. Modsat fremgår det, at de bibelsk kristne holder fast i de traditionelle værdier i det kristne budskab, og har en tro på Guds eksistens. De ser bibelen som Guds ord, og betragter denne som en sandfærdig beretning, der bør fungere som et regelsæt for, hvordan livet skal leves. De ser kirkens rum som helligt, og brugen af kirken skal afspejle dette. Mellem de to yderpunkter finder vi de kristne, som ikke nødvendigvis tolker bibelen som den ultimative sandhed. Denne gruppe ser de bibelske fortællinger som et udtryk for Guds person, og læser dem med det formål at uddrage de værdier, der er udtrykt i dem. De mener ikke, at hellighed er bundet til et sted, men derimod at situationen afgør rummets funktion. De ser derfor både kirkens rum som kulturelt og helligt, og mener ikke at det ene formål udelukker det andet.

Den danske folkekirke rummer således en bred forståelse af det at være kristen. Denne rummelighed kan ses som folkekirkens styrke, da den derved fortsat kan være en kirke for folket. Folkekirken har desuden, for at rumme disse forskellige måder at være kristen på, udvidet kirken med et tilhørende sognehus og et bredere udbud af arrangementer, som har en større kulturel og social funktion end det traditionelle kirkerum og de kirkelige handlinger og ritualer.

Dog indebærer denne rummelighed også en risiko for konflikt, når folkekirken skal rumme to modsatte yderpunkter. I de forskellige ovennævnte måder at være kristen på, er der forskellige holdninger til formålet og indholdet af arrangementerne, samt brugen af kirkens to rum; kirkerummet og sognehuset. Der opstår derved en konflikt om det kristne indhold i arrangementer og hvad der er acceptabelt i kirkerummet. De bibelsk kristne har den klare holdning, at arrangementer skal

indeholde et kristent budskab, og at kirkerummet skal betragtes som helligt, hvorved sociale og kulturelle arrangementer udelukkende kan finde sted i sognehuset. De kulturelle kristne mener derimod ikke nødvendigvis, at arrangementer bør have et kristent indhold, og ser ligeledes ikke et klart skel i hvilket af kirkens to rum arrangementerne skal afholdes i, de mener blot at det rum som er bedst egnet skal benyttes. Dette resulterer i, at de bibelsk kristne føler at den danske folkekirke ikke respekterer deres kristne grundlag, og medføre at disse føler sig tvunget til at forlade den danske folkekirke. Kirken er derved nødt til at forholde sig til denne konflikt, hvis institutionen skal bestå som "folkets kirke" på længere sigt.

Det er nødvendigt at foretage en bredere undersøgelse af folkekirkens medlemmer, for at fastslå om konflikten findes i bred udstrækning, eller om den er begrænset til de kirker der har indgået i feltarbejdet. Ligeledes skal konflikten i sig selv undersøges nærmere for at kunne skabe en dyberegående indsigt i hvor rummelig og fleksibel den danske folkekirke har mulighed for at være, og hvilke muligheder folkekirken har for at tilpasse sig de medlemmer, der bruger kirken.

6. Litteraturliste

- Andersen, I. & Enderud, H. (1990). Det teoretiske forarbejde – eller om det videre arbejde med problemstillingen. I: Andersen *Valg af organisations-sociologiske metoder*, s. 79-87. Samfundslitteratur, Frederiksberg.
- Atherton, A. & Elsmore, P. (2007). "Structuring qualitative enquiry in management and organization research – A dialogue on the merits of using software for qualitative data analysis". *Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal*, 2 (1), 62-77.
- Beckford, J. A. (2003). *Social Theory and Religion*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Berger, P. L. & Kellner, H. 1982 (1981). *Nyfortolkning af sociologien*. Lindhardt og Ringhof, Aalborg.
- Bockus, J. W. (2006). "Photoethnography and Expository Writing". I: Vokoun, M. J. *Stepping into the Classroom, English Journal*, 96 (2), 77-78.
- Bundgaard, H. (2003). "Lærlingen. Den formative erfaring". I: K. Hastrup (red.) *Ind i verden*, s. 51-70. Hans Reitzels Forlag, København.
- Durkheim, É. 1965 (1912). *The Elementary Forms of the Religious Life*. Free Press, New York.
- Felter, K. D. & Bjerrum, R. S. (2015). *Hvad forventer folket af kirken? Et medlemsperspektiv på diskussionen om forandringer i folkekirkens struktur på landet, i forstæderne og i byen*. (2. udg.) Center for Kirkeforskning, Københavns Universitet.
- Foucault, M. (2002). *Overvågning og straf – fængslets fødsel*. Det lille Forlag.
- Geertz, C. (1973). "Religion as a Cultural System". I: Geertz, C. *The Interpretation of Cultures*. Fontana Press, London.
- Gregorio, S. (2008). "Is Technophobia Holding Back Advances in the Analysis of Qualitative Data?". *Qualitative Research Consultants Association*, 7 (1), 55-58.
- Guvå, G. & Hylander, I. (2003). *Grounded theory – et teorigenererende forskningsperspektiv*. Hans Reitzels Forlag.
- Hastrup, K., Rubow, C. & Tjørnhøj-Thomsen, T. (2012). *Kulturanalyse – kort fortalt*. Samfundslitteratur, Frederiksberg C.
- Hoek, L. (2014). "Sorting things out: organizing and interpreting your data". I: Konopinski, N. (red.) *Doing Anthropological Research*, s. 103-117. Routledge, Oxon.
- Juul, S. (2012). "Hermeneutik". I: Juul, S. & Pedersen, K. B. (red.) *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori En indføring*, s. 107-148. Hans Reitzels Forlag.
- Kirkeministeriet (2017). "Folkekirkens medlemstal":
<http://www.km.dk/folkekirken/kirkestatistik/folkekirkens-medlemstal/> (adgangsdato: 1/5-2017).

Kristiansen, S. (2010). "Kvalitative analyseredskaber". I: Brinkmann, S. og Tanggaard, L. *Kvalitative metoder - En grundbog*, s. 447-462. Hans Reitzels Forlag, København.

Kusenbach, M. (2003). "Street Phenomenology: The Go-Along as Ethnographic Research Tool" I: *Ethnography*, 4 (3), 455-485.

Kvale, S. (1997). *Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. Hans Reitzels Forlag.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Interview Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. (3. udg.) Hans Reitzels Forlag, København.

Kristeligt Dagblad (2012). "2000 udmeldelser om måneden: Stor stigning i antallet af udmeldelser af folkekirken": <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/2000-udmeldelser-om-m%C3%A5neden-stor-stigning-i-antallet-af-udmeldelser-af-folkekirken> (adgangsdato: 15/5-2017).

Kristeligt Dagblad (2013). "Hvad er folkekirken formål?": <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/hvad-er-folkekirken-formal> (adgangsdato: 2/6 2017).

Kristeligt Dagblad (2016). "Markant stigning i antal udmeldelser af folkekirken": <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/markant-stigning-i-antal-udmeldelser-af-folkekirken> (adgangsdato: 4/6 2017).

Larsen, S., Pedersen, I. (2011). *Sociologisk leksikon*, s. 617 samt s. 702. Hans Reitzels Forlag, København K.

Liebes, T. & Katz, E. (2003). "The Export of Meaning – Cross Cultural Readings of Dallas". I: Brooker, W. & Jermyn, D. (red) *The Audience Studies Reader*, s. 287-304. Routledge, London.

Lodberg, P. (2009). "Folkekirken i tal" I: *Religion i Danmark*, 1 (1), 12-14.

Malmgart, L. (2010). "State and Church in Denmark and Norway". I: Robbins, K. *Political and Legal Perspectives*, s. 205-224. Leuven University Press, Leuven.

Mortensen, V. (2005). *Kristendommen under forvandling. Pluralismen som udfordring til teologi og kirke i Danmark*. Forlaget Univers, Højbjerg.

Rasmussen, S. M. (2005). *Religiøse grundfarver – Peter L. Bergers sociologi i anvendelse på folkekirken*. Aros Forlag, Frederiksberg.

Ribe Stift (udateret). "Stiftspræst - Åndeligt søgende": <http://ribestift.dk/paester/stiftspraester/stiftspraest-aandeligt-soegende/> (adgangsdato: 15/5-2017).

Rosen, I. (2009). "I'm a Believer – But I'll Be Damned if I'm Religious : Belief and Religion in the Greater Copenhagen Area – A Focus Group Study" I: *Lund Studies in Sociology of Religion*, (8), 1-195.

Sanjek, R. (1993). "On Ethnographic Validity". I: Sanjek, R.: *Fieldwork. The Making of Anthropology*, s. 384-411. (3. udg). Cornell University Press.

Cecilie Holm Carstensen
Anne Trab Munk Christiansen
Helle Gylling Jensen
Tomas Krogh Petersen

Sociologi og Kulturanalyse
4. semester, gruppe 2

Afleveringsdato:
6. juni 2017

Skads Provsti (udateret). "Provstiets kirker": <http://skadsprovsti.dk/provstiets-kirker/> (adgangsdato: 15/5-2017).

Spradley, J. P. (1979). "Interviewing an Informant". I: Spradley, J. P. *The Ethnographic Interview*, s. 55-68. Worth: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.

Weber, M. (1930). *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. Routledge, London & New York.

Zuckerman, P. (2008). *Samfund uden Gud*. Forlaget Univers, Højbjerg.

Aarhus Universitet, Danmarks Kirkelige Mediecenter, Center for Samtidsreligion (2014). *Tager du barnet ved hånden, tager du moderen ved hjertet – Rapport om forskning i børn og deres familiers relation til kirke og kristendom*. Center for Samtidsreligion, Institut for Kultur og Samfund, ARTS Aarhus Universitet, Danmarks Kirkelige Mediecenter.

Bilag 1 – Evalueringer

Gruppeevaluering

Vores gruppe består af fire meget forskellige personer, som både kan være til fordel og til ulempe for semesterprojektet, samt samarbejdet generelt. Vi har dog arbejdet sammen om semesterprojekter flere gange og har på derigennem fået en god forståelse for hinandens forskelligheder. Dette har gjort det muligt for os at skabe et godt samarbejde, hvor der er blevet taget hensyn til de individuelle forskelligheder. Disse forskelligheder har været yderst konstruktive i udarbejdelsen af projektet, da vi har kunne skabe meningsfulde og nuancerede diskussioner om diverse faglige emner undervejs. En af grundene til, at vi har haft så velfungerende et samarbejde skyldes vores fælles ønske om at lære og udvikle os, både som studerende og som parter i et samarbejde.

Derudover er projektet udarbejdet i fællesskab, hvor vi i den første fase af projektet udøvede feltarbejde. Her delte vi os op i skiftende hold af to personer og deltog i diverse arrangementer i de to kirke vi havde udvalgt, som udgjorde vores felt. Vi valgte bevidst at dele os op i topersoners hold, for at få det optimale ud af observationerne fra de arrangementer vi deltog i. Senere blev projektet endvidere udarbejdet i fællesskab, hvor alle afsnit af projektet er blevet gennemarbejdet af alle medlemmer. Oftest har der været to personer om et enkelt afsnit af gangen, for at optimere arbejdsprocessen. Det har medvirket til at vi alle fire, hele vejen igennem processen, har haft overblik og indflydelse på alle dele af projektet.

Individuel evaluering - Helle

Dette semesterprojekt har været en læringsrig proces, hvor jeg tydeligt har kunnet mærke erfaringen fra de tidligere udarbejdelser af semesterprojekter, have deres positive indvirkning. Det har været både i forhold til den metodiske og teoretiske udformning af projektet i sig selv, samt udviklingen af min rolle i samarbejdet som gruppe. Jeg har selv kunnet mærke, hvordan disse erfaringer har udviklet mine evner, i forhold til udarbejdelsen af semesterprojektet, som studerende. Jeg har haft et bedre overblik hele projektprocessen igennem, hvilket har øget min aktive rolle som gruppemedlem. Dette semesterprojekts fokus på det antropologiske område har jeg fundet yderst spændende og noget der har tiltalt mine evner som studerende bedre end nogle af de forrige semesterprojekters fokus har.

Desuden har selve gruppearbejdet været produktivt og udviklende, i takt med forskellige udfordringer og problematikker, der forekommer i udarbejdelsen af et semesterprojekt. Vi har som gruppe arbejdet sammen før og dette har endnu engang været en stor fordel, da vi ved, hvordan hinanden er forskellige som personer og således har kunnet supplere hinanden i samarbejdet.

Individuel evaluering – Anne

Jeg har fået et stort læringsmæssigt udbytte af dette projekt, da vi har udarbejdet et projekt på baggrund af antropologisk feltarbejde, med grounded theory som metode. Vi har ikke arbejdet induktivt på samme måde før, men jeg synes at det har udfordret mine evner som studerende på en god måde, og givet et nyt perspektiv på udarbejdelsen af et projekt. Den måde som dette projekt er empirinært på, tiltaler mig, hvilket er positivt, da jeg har et ønske om at arbejde mere med antropologien i mit nærliggende udlandsophold og i fremtiden.

Jeg har arbejdet i samme semesterprojektsgruppe som de to forrige semestre, hvilket jeg ser som en klar fordel, da vi er bevidste om hinandens styrker og svagheder. På denne måde undgik vi også de store diskussioner om udarbejdelse og forventninger, da disse var afklaret på forhånd.

Min egen rolle i gruppen har været skiftende. Vi arbejder i hele processen sammen to og to, og hvor vi roterer imellem hinanden. På denne måde skiftes vi til at arbejde på de forskellige afsnit af projektet, og jeg har derfor, som de andre, været inden over alle dele af projektet. Dette er for mig mest lærerigt, da jeg på denne måde kan fordybe mig i både litteratur, metode og analyse. Jeg udvikler således også mine evner på alle områder.

Individuel evaluering – Tomas

Det har været en (til tider frustrerende) oplevelse at arbejde på en helt ny metode. Projekttilgangen har presset mig til at være mere åben for input end jeg er vant til, og den har derigennem udviklet min måde at tænke projektarbejde på.

I forhold til selve metoden, har jeg været lidt udfordret personligt, da jeg er meget løsningsorienteret af natur, og ikke har kunne tilfredsstille det behov jeg har haft for at kunne løse en specifik problemstilling. Jeg ser dog metoden som et meget anvendeligt værktøj til at finde årsager, og på den måde inddrage den i et større projekt, der inddrager flere arbejdsformer.

Introduktionen til NVivo har været særlig god i mine øjne. Det at kunne overskue sin empiri i et samlet system, uden diverse papirlapper og andre mere eller mindre effektive systemer, har givet et meget bedre billede af hvad empirien egentlig viser. Det har givet muligheden for i større grad at kunne sortere de forkerte opfattelser fra, som man ellers kunne have tillagt for stor værdi.

Selve emnet, den danske folkekirke, har jeg nydt meget at arbejde med, da religiøsitet er et emne jeg finder meget interessant. Det sammenholdt med den åbenhed vi har mødt, har gjort at det samlet set har været en rigtig god oplevelse at arbejde med projektet.

Individuel evaluering – Cecilie

Jeg har personligt lært meget om mig selv gennem feltarbejdet, da man bliver involveret mere i feltarbejdet end vi har været andre semestre. Ligeledes har jeg lært noget om at lave interviews med forskellige typer af mennesker, eksempelvis i forhold til forskellige aldersgrupperinger. Det at skulle være så deltagende, og blive så stor en del af feltet blev jeg overrasket over. Især blandt de ældre oplevede jeg, at de nød, at vi kom til arrangementerne, og hvis man pludselig ikke kom en uge, så blev der spurgt efter en. Det var ikke med de forventninger jeg gik ind i feltarbejdet og det 4. semesterprojekt.

Jeg har skrevet semesterprojektet i samarbejde med tre, jeg tidligere har skrevet projekt med, og derfor kender vi rigtig godt hinanden i forhold til hvad vi er gode til, og hvad hinandens mangler er og det er vi blevet mere opmærksomme på.

Vi har bevidst delt os op i de to kirker under feltarbejdet, hvor vi har skiftes til at være på hold, da vi ofte tolkede ting forskelligt, og der har det især været gavnligt, at vi har været vant til at skrive sammen, og at vi har kendt hinandens personlighed og måde at tilgå et felt på.

Jeg vurderer, at vi har været gode til at udfordre hinandens forståelser, og ligeledes i samarbejde fundet ud af projektets retning i løbet af projektskrivningen.

Bilag 2 – Interviewguides

Interviewguide - Heartfulness		
EMNE	HVAD VI GERNE VIL VIDE	DIREKTE SPØRGSMÅL
Medlem		Medlem af folkekirken?
Deltagelse i heartfulness	Spirituel religiøs? Ritualer? New age agtigt?? Meditation vs religiøs spiritu- el??	Hvordan hørte du om Heartfull- ness? Hvorfor deltog du i arrange- mentet? Hvad fik du ud af arrangemen- tet? Hvad betyder det for arrange- mentet at det udbydes i kirken? - Og udbydes af en præst? Ser du heartfulness- arrangementet som et kristent ritual/arrangement eller mere som spirituel meditation
Deltagelse / Tilknytning til fol- kekirken	Hvor har de hørt om kir- ken/cafeen fra? Dit sogn eller løst sognebånd? Kommer de kun til de sociale arrangementer eller er der reli- giøs tilknytning? Hvor længe er de kommet i kirken?	Hvad er din tilknytning til kir- ken? Deltager du i andre kirkelige arrangementer? Hvor ofte kommer du i kirken?
Religiøs	Troende eller ej?	Hvordan vil du have det, hvis nogle brændte kirken ned? Hvordan vil du have det, hvis en muslimsk familie deltager i gudstjenesten på søndag? Hvordan vil du have det med, at homoseksuelle bliver viet i kir- ken? Ser du dig selv som kristen?

		<ul style="list-style-type: none"> - Hvis ja – hvad betyder det så for dig at være kristen? - Hvis nej – hvad er en kristen for dig? <p>Hvad er det kristne budskab for dig?</p>
Den moderne kirke	Hører heartfulness til i kirken? Kirken rolle Hvad kan kirken i det moderne samfund?	Hvordan ser du folkekirken i dag? Hvad er dens formål? Hvad skal kirken kunne tilbyde? Skal alle arrangementer i kirken have et kristent budskab?

Interviewguide – Kirkelige medarbejdere		
EMNE	HVAD VI GERNE VIL VIDE	DIREKTE SPØRGSMÅL
Medlem		Medlem af folkekirken?
Deltagelse / Tilknytning til folkekirken	Hverdag som kirkelig medarbejder Arbejdsdag Hvor længe er de kommet i kirken?	Hvordan er du aktiv i kirken? Arbejdsopgaver/hverdag mm. * Hvilke arrangementer er du med til at arrangere? Hvordan udvælger du hvilke arrangementer du deltager i? Hvordan opstod din interesse for at tage job i folkekirken?
Tilknytning til præst/medarbejdere	Kommer de pga. personlighed eller fordi det er deres kirke? Skal præsten tilpasse sig menigheden, eller menigheden tilpasse sig præsten?	Har du en fornemmelse af hvem menigheden er i dit sogn? *Hvem kommer til de forskellige arrangementer? Hvordan er forholdet mellem præsten og menigheden?
Religiøs	Definition Har din religiøsitet ændret sig gennem livet/ansættelse? Troende eller ej?	Hvad vil det sige at være kristen? Har din deltagelse i kirkelige arrangementer ændret sig gennem livet eller efter din ansættelse i kirken? *Hvordan? Hvordan vil du have det, hvis nogle brændte kirken ned? Hvordan vil du have det, hvis en muslimsk familie deltager i gudstjenesten på søndag? Hvordan vil du have det med, at homoseksuelle bliver viet i kirken?
Den moderne kirke	Kirkens rolle Hvad kan kirken i det moderne samfund? Hvor går grænsen for arrangementerne?	Hvordan ser du folkekirken i dag? Hvad er dens formål? Hvad skal kirken kunne tilbyde? (hvilke arrangementer) *Definer åbenhed og mangfoldighed?

Interviewguide – Ung frivillig		
EMNE	HVAD VI GERNE VIL VIDE	DIREKTE SPØRGSMÅL
Medlem		Medlem af folkekirken?
Deltagelse / Tilknytning til folkekirken	<p>Hvordan er du aktiv i kirken? Dit sogn eller løst sognebånd?</p> <p>Kommer de kun til de sociale arrangementer eller er der religiøs tilknytning?</p> <p>Hvor længe er de kommet i kirken? Hvilke arrangementer er der for unge og hvad gør de for at oprette dem (spørgesemaerne)?</p>	<p>Hvordan er du aktiv i kirken?</p> <p>Hvad er din tilknytning til kirken?</p> <p>Hvor ofte kommer du her? Hvilke tilbud deltager du i?</p> <p>Hvilke arrangementer er du med til at arrangere?</p>
Tilknytning til præst/medarbejdere	Kommer de pga personlighed eller fordi det er deres kirke?	<p>Deltager du i arrangementer/gudstjenester i andre kirker?</p> <p>Hvis kommer til gudstjeneste – Kommer du hver søndag, eller udvælger du nogle?</p>
Religiøs	<p>Definition</p> <p>Mere religiøs som ældre?</p> <p>Troende eller ej?</p>	<p>Hvad vil det sige at være kristen?</p> <p>Har din deltagelse i kirkelige arrangementer ændret sig gennem livet?</p> <p>Hvordan vil du have det, hvis nogle brændte kirken ned?</p> <p>Hvordan vil du have det, hvis en muslimsk familie deltager i gudstjenesten på søndag?</p> <p>Hvordan vil du have det med, at homoseksuelle bliver viet i kirken?</p>
Den moderne kirke	<p>Kirken rolle</p> <p>Hvad kan kirken i det moderne samfund?</p>	<p>Hvordan ser du folkekirken i dag?</p> <p>Hvad er dens formål?</p> <p>Hvad skal kirken kunne tilbyde?</p>

Interviewguide – Provst		
Indledende	<p>Åben og mangfoldighed</p> <p>Samarbejde</p> <p>Skal kirkerne have samme vision som dig – eller må de gerne være forskellige?</p>	<p>Hvad er din opgave som provst?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvad er din vision for provstiet? • Har du en plan for hver kirke? • Hvor stort råderum har du som provst?
Hvad er folkekirken	<p>Kirke for alle eller få?</p> <p>Kristendom vs kultur</p> <p>Hvor går grænsen – hvad er acceptabelt?</p>	<p>Hvad mener du kirken skal tilbyde?</p> <p>Hvad er dit syn på arrangementer i kirken?</p>
Kristen/troende	<p>Hvordan er man kristen?</p>	<p>Hvad vil det sige at være troende?</p> <p>Kan du definere det at være kristen?</p>
Konflikt	<p>Hvordan forholder han sig til den todeling/konflikt der er i kirken? Oplever han at den har udviklet sig?</p>	<p>Hvordan mener du, at de forskellige grupperinger rummes i kirken?</p> <p>Hvordan ser du folkekirken i fremtiden?</p>

Interviewguide – præster		
EMNE	HVAD VI GERNE VIL VIDE	DIREKTE SPØRGSMÅL
Deltagelse / Tilknytning til folkekirken	<p>Hvordan er du aktiv i kirken? Dit sogn eller løst sognebånd?</p> <p>Kommer de kun til de sociale arrangementer eller er der religiøs tilknytning?</p> <p>Hvor længe er de kommet i kirken? Hvilke arrangementer bliver afholdt i kirken?</p>	<p>Hvad er dine arbejdsopgaver/hverdag mm. *Hvad er du underlagt af opgaver/forpligtelser fra menighedsråd, biskop mm. og hvad har du selv fri råderet over? Hvad er din tilknytning til kirken? Deltager du i kirkens arrangementer, eller andre arrangementer i andre sogne? * Hvordan udvælger du hvilke arrangementer du deltager i?</p> <p>Hvilke arrangementer er du med til at arrangere?</p>
Tilknytning til præst/medarbejdere	Kommer de pga. personlighed eller fordi det er deres kirke?	<p>Har du en fornemmelse af hvem menigheden er i dit sogn? *Hvem kommer til de forskellige arrangementer?</p>
Religiøs	<p>Definition</p> <p>Har din religiøsitet ændret sig gennem livet/ansættelse?</p> <p>Troende eller ej?</p>	<p>Hvad vil det sige at være kristen?</p> <p>Har din deltagelse i kirkelige arrangementer ændret sig gennem livet eller efter din ansættelse i kirken? *Hvordan? Hvordan vil du have det, hvis nogle brændte kirken ned?</p> <p>Hvordan vil du have det, hvis en muslimsk familie deltager i gudstjenesten på søndag?</p> <p>Hvordan vil du have det med, at homoseksuelle bliver viet i kirken?</p>

Den moderne kirke	<p>Kirkens rolle</p> <p>Hvad kan kirken i det moderne samfund?</p> <p>** Hvad synes du om det udbrud af arrangementer som kirken tilbyder nu? Komme med eksempler på arrangementer – hører dette til i kirken eller ej? (legestue eller frivillige foreninger bruger de kirkelige lokalerne)</p>	<p>Hvordan ser du folkekirken i dag? Hvad er dens formål?</p> <p>Hvad skal kirken kunne tilbyde?</p> <p>Hvor går grænsen for arrangementerne?</p> <p>*Definer åbenhed og mangfoldighed?</p>
-------------------	--	---

Interviewguide – Torsdagscafé		
EMNE	HVAD VI GERNE VIL VIDE	DIREKTE SPØRGSMÅL
Medlem		Medlem af folkekirken?
Deltagelse / Tilknytning til folkekirken	<p>Hvor har de hørt om kirken/cafeen fra?</p> <p>Dit sogn eller løst sognebånd?</p> <p>Kommer de kun til de sociale arrangementer eller er der religiøs tilknytning?</p> <p>Hvor længe er de kommet i kirken?</p>	<p>Hvordan hørte du om Torsdagscafeen?</p> <p>Hvad er din tilknytning til kirken?</p> <p>Hvor ofte kommer du her? Hvilke tilbud deltager du i?</p>
Tilknytning til præst/medarbejdere	Kommer de pga personlighed eller fordi det er deres kirke?	<p>Deltager du i arrangementer/gudstjenester i andre kirker?</p> <p>Hvis kommer til gudstjeneste – Kommer du hver søndag, eller udvælger du nogle?</p>
Religiøs	<p>Definition</p> <p>Mere religiøs som ældre?</p> <p>Troende eller ej?</p>	<p>Hvad vil det sige at være kristen?</p> <p>Har din deltagelse i kirkelige arrangementer ændret sig gennem livet?</p> <p>Hvordan vil du have det, hvis nogle brændte kirken ned?</p> <p>Hvordan vil du have det, hvis en muslimsk familie deltager i gudstjenesten på søndag?</p> <p>Hvordan vil du have det med, at homoseksuelle bliver viet i kirken?</p>
Den moderne kirke	<p>Kirken rolle</p> <p>Hvad kan kirken i det moderne samfund?</p>	<p>Hvordan ser du folkekirken i dag?</p> <p>Hvad er dens formål?</p> <p>Hvad skal kirken kunne tilbyde?</p>

Bilag 3 – Screenshots af Nvivo

The screenshot displays the NVivo software interface. At the top, there is a menu bar with options: FILE, HOME, CREATE, DATA, ANALYZE, QUERY, EXPLORE, LAYOUT, VIEW. Below the menu, there are search and navigation tools including 'Look for', 'Search In', 'Find Now', 'Clear', and 'Advanced Find'. The main area shows a list of sources under the heading 'Observationer og samtaleinterview'. Each source entry includes a folder icon, the source name, and a set of statistics: Name, Nodes, References, Created On, Created By, Modified On, and Modified By. The bottom of the interface features a toolbar with icons for Sources, Nodes, Classifications, Collections, Queries, Reports, Maps, and Folders. A status bar at the very bottom indicates 'ATMC 15 Items'.

Name	Nodes	References	Created On	Created By	Modified On	Modified By
Babysalmesang + legestue	34	233	11-05-2017 03:49	HG	26-04-2017 14:05	HG
Evening song	9	18	11-05-2017 03:49	HG	26-04-2017 14:05	HG
Foredrag	8	8	11-05-2017 03:49	HG	26-04-2017 14:05	HG
Fællesspisning	7	11	11-05-2017 03:49	HG	26-04-2017 14:05	HG
Gudstjeneste	32	101	11-05-2017 03:49	HG	26-04-2017 14:05	HG
Heartfulness	16	31	11-05-2017 03:49	HG	26-04-2017 14:05	HG
Konfirmationsforberedelse	25	118	11-05-2017 03:49	HG	26-04-2017 14:05	HG
Konfirmationslejre + seniorgudstjeneste	38	103	11-05-2017 03:49	HG	01-05-2017 13:11	HG
Luthers nøgle	19	53	11-05-2017 03:49	HG	26-04-2017 14:05	HG
Menighedsrådsmøde	26	60	11-05-2017 03:49	HG	26-04-2017 14:05	HG
Mini-konfirmander	11	40	11-05-2017 03:49	HG	26-04-2017 14:05	HG
Spaghettigudstjeneste	44	155	11-05-2017 03:49	HG	01-05-2017 13:11	HG
Torsdagscafe	26	96	11-05-2017 03:49	HG	26-04-2017 14:05	HG
Treenighedseftermiddag	27	50	11-05-2017 03:49	HG	26-04-2017 14:05	HG
Ungdomsgudstjeneste	23	61	11-05-2017 03:49	HG	26-04-2017 14:06	HG

Samlet kodning.myp - NVivo Pro

FILE HOME CREATE DATA ANALYZE QUERY EXPLORE LAYOUT VIEW

Look for: Search In: Nodes

Find Now Clear Advanced Find

Nodes

Name	Sources	References	Created By	Created On	Modified By	Modified On
A. Hvad tilbyder folkekirken	25	75	ATMC	11-05-2017 14:17	ATMC	11-05-2017 14:17
ATEIST	2	3	TKP	17-05-2017 14:22	TKP	17-05-2017 17:54
B Hvordan bliver den brugt	38	364	ATMC	11-05-2017 14:22	ATMC	11-05-2017 14:22
BIBELSKTROENDE	21	96	TKP	17-05-2017 14:23	TKP	26-05-2017 11:44
C Hvem er folkekirken for	34	114	ATMC	11-05-2017 14:23	ATMC	11-05-2017 14:23
D Samarbejde	7	24	ATMC	11-05-2017 14:24	ATMC	11-05-2017 14:24
konkurrence kirkerne imellem (om deltagere)	2	2	ATMC	11-05-2017 03:48	TKP	26-05-2017 11:44
Samarbejde mellem kirker	6	11	TKP	11-05-2017 03:00	TKP	22-05-2017 10:51
arrangementer - økonomi - for alle	1	2	ATMC	11-05-2017 03:48	ATMC	09-05-2017 15:54
samarbejde kirkeblad	1	1	ATMC	14-05-2017 00:11	ATMC	14-05-2017 00:11
Styring oppefra i kirken	3	11	TKP	11-05-2017 02:54	TKP	26-05-2017 11:31
E Konflikt	38	253	ATMC	11-05-2017 14:25	ATMC	11-05-2017 14:25
F Folkekirkens fremtid og udsigter	12	32	ATMC	11-05-2017 14:25	ATMC	11-05-2017 14:25
Frivillighed	20	44	ATMC	13-05-2017 23:10	ATMC	13-05-2017 23:10
KULTURKRISTEN	27	111	TKP	17-05-2017 14:22	ATMC	22-05-2017 14:34
Provsti som kommune	1	1	TKP	22-05-2017 10:46	TKP	22-05-2017 10:46
Resten af kodningerne	32	180	ATMC	13-05-2017 22:35	ATMC	13-05-2017 22:35
TROENDE	12	28	TKP	17-05-2017 14:23	ATMC	22-05-2017 14:39

Sources

Nodes

Classifications

Collections

Queries

Reports

Maps

Folders

ATMC 251 Items

Samlet kodning.nvp - NVivo Pro

FILE HOME CREATE DATA ANALYZE QUERY EXPLORE EXPLORE LAYOUT VIEW

Look for: Search In: Nodes

Find Now Clear Advanced Find

Name	Sources	References	Created By	Created On	Modified By	Modified On
A Hvad tilbyder folkekirken	75	25	ATMC	11-05-2017 14:17	ATMC	11-05-2017 14:17
ATEIST	3	2	TKP	17-05-2017 14:22	TKP	17-05-2017 17:54
B Hvordan bliver den brugt	364	38	ATMC	11-05-2017 14:22	ATMC	11-05-2017 14:22
BIBELSKTROENDE	96	21	TKP	17-05-2017 14:23	TKP	26-05-2017 11:44
C Hvem er folkekirken for	114	34	ATMC	11-05-2017 14:23	ATMC	11-05-2017 14:23
D Samarbejde	27	8	ATMC	11-05-2017 14:24	ATMC	11-05-2017 14:24
E Konflikt	253	38	ATMC	11-05-2017 14:25	ATMC	11-05-2017 14:25
F Folkekirkens fremtid og udsigter	32	12	ATMC	11-05-2017 14:25	ATMC	11-05-2017 14:25
Frivillighed	44	20	ATMC	13-05-2017 23:10	ATMC	13-05-2017 23:10
KULTURKRISTEN	111	27	TKP	17-05-2017 14:22	ATMC	22-05-2017 14:34
Provsti som kommune	1	1	TKP	22-05-2017 10:46	TKP	22-05-2017 10:46
Resten af kodningerne	180	32	ATMC	13-05-2017 22:35	ATMC	13-05-2017 22:35
TROENDE	28	12	TKP	17-05-2017 14:23	ATMC	22-05-2017 14:39

Nodes

- Nodes
- 1. Folkekirken i dag
- 2. Hvad vil det sige at være
- Cases
- Relationships
- Node Matrices

Sources Nodes Classifications Collections Queries Reports Maps Folders

ATMC 253 Items

Samlet kodning.nvp - NVivo Pro

FILE HOME CREATE DATA ANALYZE QUERY EXPLORE LAYOUT VIEW

Look for: Search In: Find Now Clear Advanced Find

Memos

Name	Nodes	References
Bibelsk troende	1	1
Folkekirken fremtid og udsigter	5	5
Folkekirken opgaver	0	0
Folkekirken værdigrundlag	0	0
Forskæl på troende kulturkristen og bibelsk troende	0	0
gode citater	3	3
KONFLIKT - og lidt konklusion	3	4
kulturkristen i to kategorier	4	4
Samarbejde i og på tværs af folkekirkerne	0	0
sammenhæng mellem type kristen og holdninger til kirken	0	0
Troende	0	0

KONFLIKT - og lidt konklusion

I forhold til litteratur -

Den rivalisering som påpeges i teksten ses ikke længere - fordi der er fokus på mangfoldighed, fællesskab og åbenhed

Alle har en mening om hvad de synes om de "andre" og deres tiltag, men siger også alle at der skal være plads til det, fordi folkekirken skal være rummelig.

MEN samtidig siger de alle, at hvis kirken fortsætter i den retning som ikke er deres, så dør kirken

FÆLLESSKAB BINDER DEM SAMMEN JF. SAMMENHÆNG MELLEML TYPE KRISTEN OG GRÆNSEN FOR ARRANGEMENTER

der er ligeledes tale om eksistensgrundlag i diakoni og at folkekirken skal være genkendelig - Altså at den skal "gå tilbage" og være hvad den er, bare blive bedre til de ting den er gode til

Altså stadig en konflikt, som alle ved er der, men ingen er interesseret i at gøre noget ved den.

IKKE TOSIDET KONFLIKT - MEN MANGESIDET KONFLIKT!! - konklusion evt??

individualisering af tro - så mange måder at tro på idag, at der er konflikt imellem alle fire grupper

Konflikten skal ikke nødvendigvis løses, man kan godt arbejde videre selvom man er uenige.

måske at det ikke skal betegnes som en negativ konflikt, fordi at hvis konflikten ikke er der, så har kirken oplevet en ensretning, som gør at den mister sin eksistensberettigelse - fordi der skal være mange forskellige sider/retninger i folkekirken

man skal derfor passe på, ikke at ville løse denne konflikt og vil have sin "måde" - at tro på/være

Sources

- Internals
  - Frivillige Interview
  - Heartfulness Interview
  - Medarbejdere
  - Observationer og samtaler
  - Præster
  - Torsdagscafé Interview
- Externals
  - Memos
  - Framework Matrices

Nodes

Classifications

Collections

Queries

Reports

Maps

Folders

ATMC 11 Items Nodes: 3 References: 4 Read-Only Line: 63 Column: 71

Enter node name (CTRL+Q)

Code At

100%